

JAK

Bladet

A hand in a dark suit sleeve is pouring champagne from a green bottle into a pyramid of glasses. The champagne is being poured into the top glass, creating a large, overflowing head of foam that cascades down into the glasses below. The glasses are arranged in a pyramid shape, with three glasses at the top, four in the middle, and several at the base. The background is blurred, showing what appears to be a bar or event setting.

"Stor økonomisk ulighed afstedkommer ofte en følelse af social uretfærdighed, som i yderste konsekvens kan underminere og destabilisere samfundets sammenhængskraft. Fred og samhørighed afhænger af en fornuftig samfundskontrakt og en følelse af social retfærdighed."

Jakob Vestergaard

JAK *Bladet*

Medlemsblad for JAK Danmark

Henvendelse til JAK Danmark:

Uffe Madsen, administrator
Slåenbakken 6, 8600 Silkeborg

Tlf. 4036 3175

E-mail: landsforeningen@jak.dk

Ansvarshavende redaktør:

Uffe Madsen

Tlf. 4036 3175

E-mail: landsforeningen@jak.dk

JAK Danmarks bestyrelse:

Erik Boesen, formand
erikboesen@mail.dk

Karl Henning Mikkelsen,
næstformand
info@karlhenning.bio

Lisbeth Sørensen
Lisbeth.lsk@gmail.com

Helle Nielsen
hnbear@hotmail.com

Følg JAK Danmark på:
Facebook: JAK Danmark
Web: www.jak.dk
JAK's Nyhedsbrev
– tilmelding på
www.jak.dk

DANSK
PRODUKTION

Trykt på FSC-mærket papir hos
BASIS TRYK & SKILTE
Grafisk opsætning: Rie Boesen

Indhold

- 3 Det var en anden tid**
Leder af Uffe Madsen
- 4 Kampen mod ulighed er også kampen for jordens klima og biodiversitet**
Af Katarina Juselius
- 8 Fra stor acceleration til grøn omstilling**
Af Steen Hildebrandt
- 11 Den aktuelle krise øger det økonomiske råderum!**
Af Jesper Jespersen
- 14 Behov for at gentænke Centralbankens rolle**
Af Erik Boesen
- 16 Uddannelse af fremtidens økonomer**
Jakob Vestergaard
- 20 Frihed**
Af Uffe Madsen
- 23 JAK Danmarks årsmøde 2023**
- 24 Udfordringer i dansk landbrug, der kalder på nytænkning**
Af Kim Quist
- 26 De 17 FN' Verdensmål og JAK**
- 28 Skal Danmark indføre digital møntfod?**
Af Uffe Madsen
- 29 Fællesøkonomi**
Bogomtale
- 30 Hvorfor biodynamisk – er økologisk ikke godt nok?**
Af Klaus Loehr-Petersen
- 32 J.A.K. – en bevægelse i med tiden**
Bogomtale
- 33 Bæredygtig global udvikling**
Bogomtale
- 34 Folkesparekassens Fond**
- 36 JAK Sommermøde 2022**
- 37 JAK Sommermøde 2023**
- 38 Sundhedsråd**
Af Helle Kofoed
- 40 Uretfærdig skævvridning**
Af Thorkil Sohn
- 42 Økonomien og virkeligheden**
Bogomtale
- 43 Bliv medlem af JAK Danmark**
- 44 Samfundets penge skal udstedes af Nationalbanken**
Af Uffe Madsen
- 48 JAK Fonden**

Henvendelse angående medlemskab,
abonnement, artikler og annoncer:

Redaktør

Uffe Madsen, Tlf. 4036 3175

E-mail: landsforeningen@jak.dk

Eftertryk velkommen ved kildeangivelse.
Indholdet i de enkelte artikler udtrykker
ikke nødvendigvis JAK Danmarks holdning.

Det var en anden tid

Leder af Uffe Madsen

Vi lever i nogle tider, hvor vi ser tilbage og vurderer, om det, som vi har gjort, nu også var rigtigt og godt nok, og hvad kunne vi have gjort bedre. Der bliver givet officielle undskyldninger og udbetalt erstatninger for handlinger, som vi i dag kan se, ikke burde være sket. Vores forklaring er, at "det var en anden tid".

Heldigvis udvikler vi os. I dag accepterer vi ikke handlinger og overgreb, som blev tolereret for 50 år siden eller mere. Derfor er det også på sin plads at drøfte og vurdere tidligere tids handlinger, set i nutidens lys, og tage konsekvensen af disse overvejelser. Vi kan ikke lave om på fortiden, men vi kan lære af den og markere overfor de mennesker, som blev udsat for urimelige handlinger, at det ikke var i orden. Som samfund har vi også brug for at komme videre og med god samvittighed kunne se hinanden i øjnene fremover.

Om 50 år vil vores generation på samme måde blive vurderet af vores efterkommere. Kan vi så med god samvittighed sige, at vi gjorde det bedste vi kunne, at vi efter bedste evne traf de valg og beslutninger, som ikke alene var de rigtige for os, men også for kommende generationer?

I FN's 17 verdensmål har verdens ledere beskrevet og tilsluttet sig en række målsætninger for, hvordan man ønsker at verden og fremtiden skal se ud for de kommende generationer. Der skal træffes beslutninger ud fra, at vi ikke er den sidste generation i vores civilisation, men at vores børn og børnebørn skal overtage den jord, som vi fik af vores forældre. Vi skal igen aflevere en jord, som ikke er i ringere forfatning – helst bedre – end den, som blev givet til os.

En ting er dog, at der på verdensplan er truffet politiske målsætninger - noget

helt andet er, når målene skal udmøntes i konkrete handlinger. Så bliver det straks vanskeligere, hvilket vi ser på det ene COP-møde efter det andet.

Vi bruger økonomien og pengesystemet til at måle og fordele samfundets værdier og produktion imellem os. Vi har som samfund alt, der er nødvendigt for at leve et godt liv. Fordeler vi den samlede kage optimalt til gavn for fællesskabet og fremtidige generationer, eller er udviklingen præget af særinteresser? Har vi en optimal fordeling af den samlede kage mellem forbrug her og nu, og investering i fremtiden?

Der tales hver dag om de udfordringer, som er lige foran os i form af klimakrise med global opvarmning, der i det væsentligste er menneskeskabt, miljøkrise med faldende diversitet og livløse vandløb og have, dertil en stigende inflation og mangel på energi. Problemer, som vi i lang tid er blevet advaret om, men som der ikke er

taget skridt til at rette op på. Langt de fleste af problemerne kan føres tilbage til økonomiske beslutninger – eller de nødvendige beslutninger er ikke truffet, fordi økonomien til at føre de nødvendige beslutninger ud i livet ikke kunne fremskaffes. Meget tyder på, at vi i mange år har forbrugt for meget af kagen og ikke anvendt tilstrækkeligt til investering i bl.a. klima, miljø og energikilder.

I denne udgave af JAK Bladet sætter vi fokus på nogle emner, som primært kredser om økonomiske spørgsmål, men også ejerskabet til og behandlingen af vores jord er emner, der tages op. Det er vores ønske, at magasinet artikler kan være inspiration til at tænke videre over løsningen af de store udfordringer, som vi står overfor nu.

God læselyst og tak til vores skribenter fordi de har bidraget med deres viden.

Kampen mod ulighed er også kampen for jordens klima og biodiversitet

Af Katarina Juselius

"Mennesket gør fremskridt, bevægelsen mod lighed er en kamp, der kan vindes, men det er en kamp med et uvist udfald",

Thomas Piketty: En kort historie om lighed, s. 25.

Om forfatteren:

Katarina Juselius (f. 1943) er økonom, økonometriker og professor emerita ved Økonomisk Institut på Københavns Universitet, hvor hun var professor fra 1985 til 2014. I 1990'erne var Katarina Juselius den ottende mest citerede økonom i verden.

I begyndelsen af halvfjerdserne blev Bretton Woods-periodens stabile fastkursregime afløst af vores nuværende system med flydende dollarkurser. En konsekvens var blandt andet, at en stor del af den industrialiserede verden fik høj inflation og høj ledighed, såkaldt stagflation. Høj inflation indebærer som regel et højt renteniveau (i Danmark var renten op til 23 pct), som i sin tur er gift for væksten i samfundet. At få gang i væksten var den primære begrundelse for den verdensomfattende deregulering af de internationale kapitalbevægelser, der fandt sted i de fleste vestlige lande i begyndelsen af firserne. I Danmark skete det i 1983. At kapitalen fik lov at bevæge sig frit over landegrænserne, betød samtidig en voksende indbyrdes afhængighed, både økonomisk og socialt. Det var begyndelsen på den omfattende globalisering og stigende ulighed, verden har oplevet siden da.

I første omgang var konsekvenserne af globaliseringen og den finansielle deregulering positive: Inflationen kom hurtigt ned til et betydeligt lavere niveau, det samme gjorde renten, og en global vækst løftede hundreder af millioner ud af fattigdom, især i de folkerige lande, Kina og Indien.

Men der var også utilsigtede konsekvenser. Samtidig med, at den finansielle sektor ekspanderede kraftigt, steg sektorens lønninger meget mere end i resten af samfundet, især cheferne blev fyrsteligt lønnet. På sigt smittede dette af på lønniveauet for direktører i resten af den private og den offentlige sektor. Kløften i de vestlige lande mellem dem, som har mindst, og dem, som har mest, voksede betydeligt. At den relative fattigdom er vokset så meget, bekymrer mange, der mener, at populismens frem-march, De Gule Veste, Trump og Brexit er opstået i kølvandet på den voksende ulighed og den manglende uformåenhed blandt politikere til at mindske den.

Desværre påvirker det også befolkningens lyst til at bidrage til omstillingen af samfundet i en mere bæredygtig og klimavenlig retning. Det er den problematik, den verdenskendte franske økonom, Thomas Piketty, rejser i sin seneste bog, En kort historie om lighed. Her argumenterer han for, at det er nødvendigt at nedbringe den store ulighed i verden, hvis vi skal have en chance for at løse verdens presserende klima- og biodiversitetskrise. Ved hjælp af solide empiriske data viser han, at der indtil begyndelsen af firserne – dvs. før den omfatten-

de deregulering – har været en klar historisk tendens til stigende økonomisk lighed. Det beror på, i følge Piketty, at forskellige sociale bevægelser – arbejderbevægelsen, kvindebevægelsen, m.m. – i lang tid havde succes i kampen for lighed. Men i firserne blev denne positive lighedsfremmende udvikling vendt.

Hvad var det, der gik galt? I min bog "Økonomien og virkeligheden" gør jeg et forsøg på at rede trådene ud. Nøglen ligger i at forstå, hvorfor den finansielle deregulering resulterede i en så stor ubalance mellem inflationen i varer på ene side og prisen på boliger og aktier på den anden. Den første faldt til et historisk lavt niveau, mens de senere steg nærmest eksplosivt. Da centralbankernes rente sættes med vareinflation som pejlemærke, har også den været historisk lav. Det samme har lånerenten, der følger centralbanksrenten tæt. I den lange periode fra midten af firserne til dagens genkomst af inflationen – næsten 40 år – har det derfor været nærmest gratis at låne penge, ikke kun til køb af boliger men også til aktier. Det var forventninger til en stor fremtidig vækst i aktieafkastet, der fik efterspørgslen – og derfor prisen – til at stige voldsomt. Problemet var, at forventningerne i høj grad var frakoblet den reale vækst i økonomien.

Den oprindelige ide med kapitalens frie bevægelighed var, at bankerne ville blive mere effektive ved at låne penge fra dem, som sparer op, til dem, som vil investere, og derved generere mere vækst i samfundet. Men ifølge nobelpristageren Joseph Stiglitz er kun 20 pct af alle finansielle transaktioner direkte relateret til investeringer i den reale økonomi, mens resten er gået til spekulative investeringer i den finansielle sektor. Resultatet er, at vi har fået en finansiell økonomi, hvor enorme summer skifter hænder på splitsekunder, og hvor finansielle forventninger uden relation til den faktiske verden medvirker til at skabe bobler og kriser, der så transmitteres til den reale økonomi med store

sociale omkostninger for almindelige mennesker.

En anden utilsigtet konsekvens af de frie internationale kapitalbevægelser er øget skatteunddragelse. Korrupte regeringsledere og politikere rundt omkring i verden har kunnet placere enorme formuer i andre lande uden for demokratisk kontrol og uden at formuerne kommer den almindelige befolkning til gode. Det dokumenterer journalisten Oliver Bullou i sin rystende bog Moneyland fra 2018, hvor han afdækker, hvordan astronomiske summer er blevet stjålet fra fattige lande, blandt andet i Afrika, Ukraine og Rusland, og gemt i Vestens rige lande.

Hvidvaskskandalen i Danske Bank er kun ét eksempel på, hvordan snavsede rigdomme vaskes hvide og placeres i Vesten, i stedet for at være med til at opbygge det oprindelige land. Ruslands krig med Ukraine har sat spotlys på de astronomiske formuer, som Putin og hans inderkreds af oligarker og luksusyachter i stedet for i uddannelse og sundhed for befolkningen. Formuer der blandt andet hvidvaskedes ved hjælp af Danske Banks filial i Estland.

Væksten i indkomst- og formueulighed

Det mest anvendte mål på uligheden i indkomst mellem forskellige indkomstklasser er Gini-koefficienten. Den er 0, hvis alle har den samme disponible indkomst, og 100 hvis den rigeste person alene ejer hele landets indkomst. Yderpunkterne er naturligvis helt ekstreme, og normalt er koefficienten et sted mellem 0 og 100. Ifølge Danmarks Statistiks beregninger var den i Danmark 22,1 i 1987 og 29,3 i 2017, en stigning på 33 pct. Sammenlignet med andre OECD-lande ligger Danmark – og de andre nordiske lande – i den lave ende af Gini-skalaen. Alt i alt er uligheden i de europæiske velfærdsstater internationalt set relativt lav. Der, hvor uligheden begynder at se grim ud, er i Storbritannien men især i USA.

Nøglen ligger i at forstå, hvorfor den finansielle deregulering resulterede i en så stor ubalance mellem inflationen i varer på ene side og prisen på boliger og aktier på den anden

Den vækst i investeringer, der måtte komme, bør understøtte den grønne omstilling både herhjemme og der, hvor behovet er størst, fx i udviklingslandene.

Selvom Danmark klarer sig relativt godt, hvad angår indkomstulighed, tyder alt på, at det står mere grelt til, hvis man ser på formueuligheden – det vil sige boliger, pensionsopsparinger, aktier, indskud i banken, m.m. Problemet er bare, at formuernes fordeling over hele befolkningen er notorisk vanskelig at måle. Derfor er det sjældent, man finder Gini-koefficienter for formueuligheden, og i de tilfælde, de findes, er de ofte upræcise eller endda misvisende. Derfor har jeg valgt at se på, hvordan de danske formuer har udviklet sig over tid i relation til Danmarks bruttonationalprodukt (BNP), der groft set, er en proxy for landets indkomstniveau.

Husholdningernes pensionsformue voksede 300 pct mere end indkomsten i

perioden fra 1973 til 2018, blandt andet fordi andelen af danskere med privat pensionsopsparing er vokset støt. I modsætning til pensionsformuerne var aktieformuerne per indkomst faldende i halvfjerdsene som følge af høj inflation, høje renter og et tyndt marked. Men fra 1983 til 2018 er aktieformuen vokset svimlende 1500 pct mere end de danske lønninger. Det skyldes først og fremmest, at den reale vækst i økonomien har været i gennemsnit 2 pct per år, alt imens væksten i de reale aktiepriser har været 7 pct: en illustration af Pikettys berømte pointe, at afkast på kapital er større end afkast på arbejde. Væksten i de finansielle formuer påvirkede også efterspørgslen på boliger – især de attraktive – hvilket i sin tur pressede boligpriserne og husformuerne op.

Skal vi komme uligheden til livs, er det derfor først og fremmest formuerne, der er af interesse. Det var også den overordnede konklusion i Thomas Pikettys bog, *Kapitalen* i det 21. Århundrede fra 2013.

Astronomiske lønninger for administrerende direktører i den finansielle sektor har påvirket lønkravene fra direktører både i den private og offentlige sektor, mens andre grupper har fået lov at holde for. Eksempelvis steg lønningerne for administrative direktører i Danmark sidste år med i gennemsnit 11 pct til svimlende 14 millioner kroner per år, samtidig med at for eksempel sygeplejersker og pædagoger kæmpede en lang og nytteløs kamp om betydeligt mindre forhøjelser fra et betydeligt lavere niveau.

Alt i alt kan det ikke bestrides, at de rige er blevet meget rigere, samtidig med, at middelklassen og de fattige har opnået en betydelig mindre vækst eller, at væksten blot har stampet på stedet. Oxfam Ibis dokumenterer gang på gang, hvordan størstedelen af den rigdom, der bliver skabt i verden, går til de rigeste i befolkningen. I USA har indkomst- og formuestigningen hos den rigeste procent af befolkningen været astronomisk. Mange af de rigeste bruger deres formuer på at påvirke den førte politik, for eksempel ved at støtte politisk lobbyvirksomhed eller ved at engagere sig direkte i politik. Det er yderligere ulighedsskabende og et grundlæggende demokratisk problem. Situationen i Danmark er næppe lige så grel, men også her tyder det på, at lobbyisterne har betydelig magt.

Klimakrisen i lyset af den voksende ulighed

Det er en bunden opgave at skabe de nødvendige forudsætninger for en effektiv grøn omstilling. At væksten skal tilpasse sig et bæredygtigt niveau, hvis vi skal afværge en altødelæggende klimakrise, er noget, de fleste har accepteret. Derfor SKAL væksten i BNP, som vi normalt kender den, aftage i den nærmeste tid. Og den vækst i forbrug,

der måtte komme, MÅ derfor dels ikke belaste miljøet, dels SKAL den komme dem til gode, som i forvejen har mindst, hvis vi skal få det store flertal til at støtte den grønne omstilling. Den vækst i investeringer, der måtte komme, bør understøtte den grønne omstilling både herhjemme og der, hvor behovet er størst, fx i udviklingslandene.

Skal vi komme uligheden til livs er der ingen vej uden om den større beskatning af de rigeste. Piketty foreslår fx en fælles skat på de største indkomster og formuer og en ens beskatning af store internationale selskaber. Det samme gør Oxfam Ibis, der i en nylig rapport viser, at verdens fødevarer- og energimilliardærers formuer er vokset med 3.143 billioner kroner under coronakrisen og krigen i Ukraine. Mens et menneske dør af sult hver 48. sekund i Etiopien, Kenya og Somalia, har fødevarer- og energimilliardærerne rekordstore profitter. Det er så grotesk, at en gruppe af milliardærer er gået sammen i en bevægelse "Millionnaires for Humanity", hvor de tilbyder at betale en mere fair andel i skat.

Nogle afsluttende bemærkninger

I dagens situation er det umuligt at forudse, hvor længe krigen i Ukraine vil fortsætte, hvordan den vil slutte, og hvordan det geopolitiske billede vil se ud til den tid. Men det vi kan sige med sikkerhed, er at dagens rekordstore inflation - blandt andet et resultat af energiprisernes himmelflugt og de rekordhøje kornpriser - vil påvirke den fattigste del af befolkningen mest og derfor skubbe til uligheden både her hjemme og i verden. Resultatet ser vi blandt andet i form af populismens (fascismens!) fremmarch, stærkt polariserede samfund, og indvandringspres.

I min optik er alt dette til syvende og sidst en konsekvens af manglende politisk mod/formåen til, overbevisende at adressere verdens stigende ulighed.

Skal vi komme uligheden til livs er der ingen vej uden om den større beskatning af de rigeste. Piketty foreslår fx en fælles skat på de største indkomster og formuer og en ens beskatning af store internationale selskaber

Fra stor acceleration til grøn omstilling

*Det handler om mennesker og menneskers beslutninger
Verdensmål og bæredygtighed skal ned på jorden*

Af Steen Hildebrandt

For nogle få uger siden blev en driftschef i en mellemstor stærkt energiforbrugende produktionsvirksomhed interviewet på TV vedrørende mulighederne for at energi-effektivisere og dermed spare energi.

"Politikerne, siger intervieweren, ønsker, at I skal spare mindst 15 procent af Jeres energiforbrug. Er det muligt?" Hertil svarede driftschefen prompte: *"Ja, det kan vi sagtens"*. Enhver, der hører en sådan udtalelse, tænker vel: Jamen, hvis det er så let, hvorfor har I så ikke allerede gjort det? Havde man spurgt en privat familie, gætter jeg på, at svaret havde været det samme: *"Ja, selvfølgelig kan vi det"*. Sandheden er: Vi bruger unødvendig megen energi, og det gør vi bl.a., fordi vi er vænnet til det. Vi plejer, og vi tænker ikke nøjere over det. Vaner, uvaner, tankeløshed, sjusk etc.

Menneskers beslutninger

Eksemplet fremdrages her for at illustrere en fundamental pointe i hele klima- og bæredygtighedsdebatten, nemlig, at det handler om mennesker og menneskers beslutninger. Vi taler om natur- og menneskeskabte udfordringer. Det naturskabte kan mennesker selvsagt ikke påvirke. Det menneskeskabte derimod – er skabt af

mennesker og menneskers beslutninger, og kan derfor også ændres af mennesker. Og skal ændres!

Mange politikere har travlt med at krybe uden om, når det kommer til disse spørgsmål, for de vil helst give det udseende af, at klima- og bæredygtighedsudfordringerne kan løses ad andre veje, lovgivning, regulering etc., og uden at mennesker rigtig mærker det. Rigtigt er det, at der skal regulering og lovgivning til, men også det handler om menneskers beslutninger og adfærd. Det er ikke loven i sig selv, der fører til de ønskede resultater; det gør de menneskelige adfærds- og beslutningsændringer, som loven og reguleringen skal føre med sig.

FN's 17 verdensmål handler om dette. 17 overskrifter og temaer, energi, vand, produktion, sundhed, fødevarer etc. og 169 underpunkter og delmål. De 17 verdensmål er den brede bæredygtighedsdefinition. Og det hele handler om mennesker. Det er ikke sandt, at

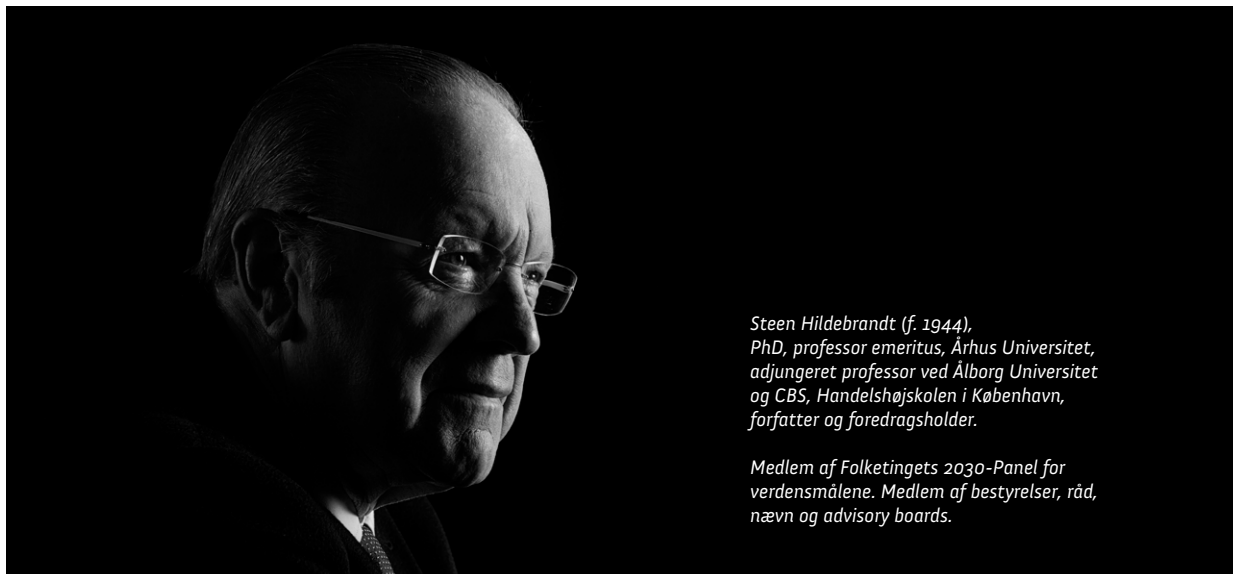
vi kan løse verdens problemer, uden at det påvirker mennesker og menneskers forbrug, adfærd, beslutninger, vaner, liv etc. Det kan ikke lade sig gøre.

Fra stor acceleration til grøn omstilling

Tvært imod. Den store acceleration, som verden har oplevet gennem de sidste ca. 60 år og - i et længere perspektiv - siden den første industrialisering i 1700-tallet, handler om, hvordan vi mennesker har valgt at leve og indrette os på jorden, herunder hvilke og hvilke mængder af forskellige ressourcer, vi har valgt at benytte for at indrette os, som vi gerne vil. Det er den industrielle udvikling, det handler om; den industrielle udvikling er løbet løbsk, er løbet ud af kontrol, er blevet den største trussel mod natur og mennesker. Vi ødelægger os selv, vores dyr, planter, natur. Vi ser på det; det er ikke skjult. Vi gør det med åbne øjne. Vi medvirker og vi lever i det og med det. Det er en del af vores såkaldte livskvalitet. Kemikalier, forurening, mentalt

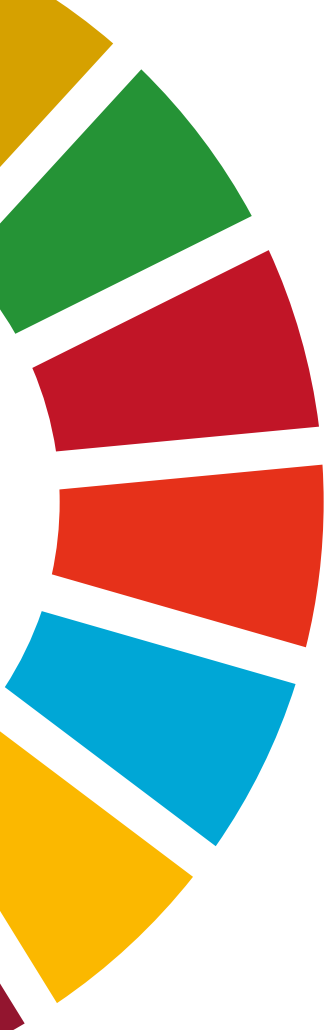
usunde boliger, fabrikker, skoler, medicin, våben til børn og voksne, transportmidler, der slår ihjel, usund mad. Listerne er uendeligt lange over processer og produkter, som vi mennesker har ansvaret for, og hvoraf nogle – alt for mange – skader mennesker, planter og dyr og underminerer fremtidige generationers muligheder for at få et godt liv.

Det, vi kalder den grønne omstilling, er en transformation, der skal afløse den store acceleration, og føre verden og Danmark ind i en anden samfundsform og -tænkning. Store forandringer kræver store forandringer, og den grønne omstilling er en stor, en kæmpe forandring, der derfor også kræver, at jeg og flere milliarder andre mennesker skal ændre sig. Der er ingen vej uden om. Det er ikke sandt, det er tvært imod vildledning, når nogle forsøger at give det indtryk, at vi kan klare den grønne omstilling med ny og smart teknologi, men uden at mennesker rigtig kommer til at mærke det. Ny teknologi er en selvfølge. Det får verden hver dag. Meget af det er godt; andet gør bare ondt værre.

*Steen Hildebrandt (f. 1944),
PhD, professor emeritus, Århus Universitet,
adjungeret professor ved Ålborg Universitet
og CBS, Handelshøjskolen i København,
forfatter og foredragsholder.*

*Medlem af Folketingets 2030-Panel for
verdensmålene. Medlem af bestyrelser, råd,
nævn og advisory boards.*

En bæredygtig verden

Derfor er – med baggrund i verdensmålene – det store spørgsmål nu: Hvordan ser en bæredygtig verden ud? Og mere konkret og nærværende: Hvordan ser et bæredygtigt Danmark, eventuelt et bæredygtigt dansk velfærdssamfund ud? Det er de spørgsmål, vi nu skal arbejde systematisk og vedholdende med. Verdensmålene kan og skal hjælpe os her, men de giver ikke alle svarene. De hjælper os i de rigtige retninger, men vi skal have meget mere konkrete diskussioner, inden vi kan komme videre med den grønne omstilling.

Ingen tvivl om, at den grønne omstilling er i gang. Men enhver kan jo stille sig selv spørgsmålet: Hvor meget har du ændret i dit eget liv de sidste fem år? Hvor meget er ændret i din kommune, virksomhed, forening, og hvor meget er ændret på Christiansborg og i EU? Det er helt sikkert: Noget er ændret; på visse områder er meget ændret. Noget frivilligt, noget på grund af prisændringer, andet på grund af ny lovgivning fra EU og Folketinget.

Nogle taler om klimaet som den største – eller måske endda – som den eneste udfordring. Sådan kan man ikke stille det op. Verdensmålene handler som nævnt om 17 forskellige temaer, og de er formuleret adskilt, men noget af det vigtigste at forstå i forbindelse med verdensmålene er, at alle 17 mål hænger sammen. Man kan ikke tage hvert enkelt mål og behandle det isoleret. Det er sådan, vi ofte tænker og gør, men det er forkert. Vi skal se på sammenhænge mellem de forskellige mål og

fænomener, fx klima, energi, produktion og forbrug. Eller fattigdom, ulighed, uddannelse, og sundhed. Det bliver det kun mere kompliceret af, men det er kompliceret.

Verdensmålene er politik

Verdensmålene og bæredygtighed er politik. Bag ved er der fagligheder, ekspertise, fakta, videnskab, uddannelse. Og dermed bliver den grønne omstilling, hvis vi vælger at kalde det sådan, et samspil mellem politik, visioner og værdier på den ene side og faglighed, eksperter, videnskab mm på den anden side. Politikerne skal vælge mål og midler, skal vælge værdier, visioner og veje, og eksperterne skal være parat med råd, analyser, forslag, vurderinger, rådgivning etc. Det er sådan, demokratiet og god regeringsførelse fungerer. Som overordnet ramme har både politikere og eksperter FN's 17 verdensmål. Ikke at disse mål indeholder eller omfatter det hele – for det gør de helt åbenbart ikke, men de er det nærmeste, vi kommer en global og globalt accepteret dagsorden. Derfor skal vi tage udgangspunkt i, basere os på verdensmålene, og arbejde ud fra dem. Lade dem være vejledende for mange af vores indsatser, analyser og beslutninger.

Og derfor skal verdensmålene være en central del af den undervisning, der gennemføres på alle niveauer, fra daginstitution til ph.d.-studium. Uddannelsesinstitutionerne skal uddanne til bæredygtig udvikling. Børnene og de studerende skal både have viden, begreber, modeller og teorier, og de skal allerede i daginstitution, folkeskole mm. have rammer, der indeholder et vigtigt element af handling, således at også handlinger bliver en vigtig del af det, der foregår på den enkelte uddannelsesinstitution.

Steen Hildebrandt: *Det bæredygtige velfærdssamfund. Verdensmålene som kompas.* Spintype. København 2021. 2. udgave, 2. oplag. ISBN 9788771921236

Den aktuelle krise øger det økonomiske råderum!

Af Jesper Jespersen, professor(em), dr. scient. adm., Roskilde Universitet

Dansk økonomi står stærkt

Et af temaerne for dette nummer af JAK-bladet er "Pengerigelighed, stigende inflation og stigende rente". Det er en giftig cocktail, der her er blevet blandet, og som vil sende mange læsere tilbage til 1970'erne og 1980'erne. Det var to årtier i Danmarks historie præget af en tilstand, der bedst kan karakteriseres som én 'permanent krise': både økonomisk og politisk. Perioden blev indledt med oliekrisen tilbage i 1973, men blev hurtigt efterfulgt af stigende inflation og arbejdsløshed, af efterkrigstidens største betalingsbalanceunderskud, en obligationsrente overgangsvist over 20 pct. og med en lurende 'statsbankerot' som baggrundstæppe.

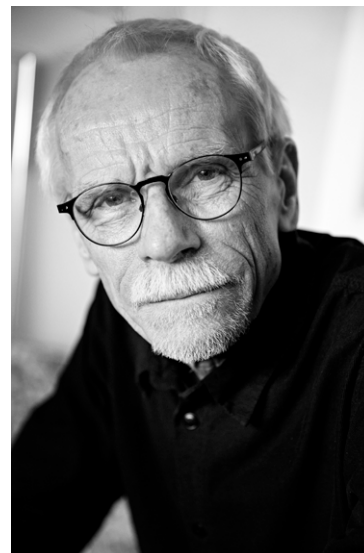
Det var først i løbet af 1990'erne, at der atter kom balance i dansk økonomi.

Den kraftige inflation og betydelige rentestigning, som det seneste år er skyllet ind over dansk økonomi, har fået mange – især dem med god hukommelse – til ganske naturligt at spørge: vil det økonomiske kaos fra de sidste årtier af forrige århundrede mon gentage sig?

Hertil er mit svar: et tøvende nej, det vil det formentlig ikke. For dansk økonomi er i meget bedre balance i dag end for

50 år siden: først og fremmest med et stort overskud på betalingsbalancen og desuden bundsolide offentlige finanser. Hertil kommer, at de kraftigt stigende fødevarer- og energipriser ikke har gjort Danmark fattigere. Tværtimod har ikke mindst den store landbrugseksport til de forhøjede verdensmarkedspriser ligefrem forbedret betalingsbalancen. Og da Danmark ydermere er stort set selvforsynende med energi – er situationen helt forskellig fra oliekrisen i 1970'erne. Men for mange danskere, navnlig lønmodtagere og pensionister opleves det dog ikke sådan; for deres realindkomst er blevet reduceret ganske betydeligt af inflation og rentestigning; fordi inflationsgevinster og -tab bliver meget ulige fordelt. Det vender jeg tilbage til.

Vi tager først en hurtig eksercits i de afgørende forskelle mellem dengang og i dag. For det første har fagbevægelsen igennem snart fyrre år været villig til at acceptere lønvilkår, der år for år nærmede sig gennemsnittet i EU bl.a. ved at give afkald på dyrtidsreguleringen af lønnen, og at 'veksle' en del af lønstigningen til skattebegünstiget pensionsopsparing. Hertil kom i slut-1980'erne en intern devaluering i form af reducerede arbejdsgiverafgifter. Disse ændrede forhold har betydet, at lønstigninger ikke kommer af sig selv, og slet ikke når inflationen som i dag kommer udefra.

Nok så vigtigt er det at konstatere, at den afdæmpede lønudvikling har vendt det kroniske betalingsbalanceunderskud fra forrige århundrede til et stigende og i dag historisk stort overskud på betalingsbalancen. Skabt på baggrund af en stigende eksport i kombination med en svag indenlandsk forbrugsefterspørgsel. Det stigende betalingsbalanceoverskud har langsomt men sikkert ændret Danmarks valutastilling fra at være en debitoration, der stod med hatten i

indebåret, at den danske nettoformue over for udlandet nu har en hidtil uset størrelse – ja, næsten på niveau med Tyskland (i forhold til BNP). Et så stort overskud giver en betydelig handlefrihed i den økonomiske politik (der ikke er reguleret af EU). Udenlandske kreditorer kan ikke længere diktere den 'rigtige' økonomiske politik, som det var tilfældet tilbage i 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne.

Min anbefaling i den aktuelle situation ville derfor være at benytte denne handlefrihed i lyset af de stigende priser på olie og gas som en løftestang for at fremskynde den grønne omstilling og samtidig mindske den økonomiske ulighed. Her står regeringen dog umiddelbart i et dilemma: fastholdes de højere priser på fossil energi vil det i sig selv give incitament til at øge investeringerne i vedvarende energi; men samtidig er reallønnen blevet udhulet og uligheden yderligere forøget. De høje energipriser har i sig selv været en gave til de 'sorte' energiselskaber, men også til den grønne omstilling; men har samtidigt skabt sociale spændinger.

Miljø- og klimahensynet bør dog tilsige, at energiafgifterne fastholdes, måske endda øges, idet den bedste energipolitik fortsat vil være enhver form for energibesparelser, hvilket også afgifterne bidrager til. Men de er naturligt nok upopulære i store dele af befolkningen. Derfor burde det politisk sikres, at provenuet fra energiafgifterne blev øremærket til at kompensere dels (folke)pensionister og familier med små indkomster med en forhøjet grøn check, dels at give tilskud til energibesparelser.

Tillad mig her at tilføje, at de høje energipriser ligefrem har gjort havvindmøller profitable på markedsmæssige vilkår. Private selskaber er parate til at betale for at få koncession på nye mølleparker. Der er allerede opnået store 'windfall gains' også i de 'grønne' energiselskaber. F.eks. steg Ørstedes driftsresultat med godt 5 mia. kr. til 11,4 mia. kr. i 1. halvår af 2022.

hånden på det internationale lånemarked, til en kreditoration, som (i hvert fald delvist) har genvundet sin autonomi i den økonomiske politik.

Men bagsiden af denne tilsyneladende succeshistorie har været en stærkt stigende ulighed. Lønninger og offentlige pensioner har længe haltet bagefter erhvervslivets profitter, boligpriser og aktiekurser. Ligesom striben af skattelettelser igennem de seneste 30 år har været størst for de højeste indkomster, ligesom formueskatten helt er forsvundet.

Dansk økonomi har et stort overskud til at imødegå krisen

Igennem de seneste tredive år har Danmark således haft et stort og voksende overskud på betalingsbalancen. Det har

De høje energipriser har i sig selv været en gave til de 'sorte' energiselskaber, men også til den grønne omstilling ; men har samtidigt skabt sociale spændinger.

Vender vi dernæst blikket mod landbrugets indtjening, så har de forhøjede fødevarerpriser bidraget til en på mange måder parallel udvikling. ARLA har til eksempel øget sit overskud med knap 2 mia. kr. alene i 1. halvår af 2022, og der helt ekstraordinært udbetalt et halvårs-udbytte til landmændene.

Men her skal der tænkes delvis anderledes. Prisen på fødevarer må for så vidt godt sættes ned til glæde for forbrugere, hvis blot produktionen samtidig gøres bæredygtig både med hensyn til reduceret CO₂-udledning og mindsket brug af pesticider og kunstgødning. Her vil en højere CO₂- og pesticid- og kunstgødningsafgift fremme omlægning til økologisk og mere klimavenlig fødevarerproduktion. Men hov, det vil jo gøre fødevarerne dyrere. Her kan prisforhøjelserne imødegås ved at fjerne momsen på økologiske varer. Ja, måske ligefrem gøre momsen negativ (altså et produktionstilskud). Det vil tage toppen af inflationen og give familier med små indkomster mulighed for at strække deres (økologiske) husholdningsbudget – suppleret med en forhøjet 'grøn' check til lavindkomstfamilier. Det resterende provenu fra landbrugets CO₂- og pesticidafgifter bør øremærkes som tilskud til en forstærket omlægning af produktionen til økologisk og fossilfri produktion. I dag er kun lige godt 10 pct. af landbrugsarealet omlagt til økologisk drift.

De højere priser bør forstærke den 'grønne' omstilling

Netop fordi dansk økonomi står så stærkt, giver de højere markedsdrevne priser på energi og fødevarer en enestående mulighed for at fremme den grønne omstilling, som der er politisk enighed om. Men det kræver en målrettet økonomisk politik, der på en og samme gang fastholder incitamentet til at spare på energi, omlægge sort energiproduktion til vedvarende energi i kombination med omlægning af landbruget fra konventionel drift til økologisk produktion. Denne politik vil ikke i sig selv belaste statsbudgettet, derfor vil der være mulighed

for både at øge den 'grønne' check til husholdninger med små indkomster, og mindske afgiften på de økologiske fødevarer, samt give målrettede investeringstilskud til både vedvarende energi og økologisk landbrug.

De højere verdensmarkedspriser kunne således ansues som en 'gave' i form af forstærkede incitamenter til at gennemføre den omstilling af dansk økonomi, som der jo på papiret er enighed om i stort set hele det politiske spekter.

Tillad mig derfor at stille det åbenbare spørgsmål til politikerne:

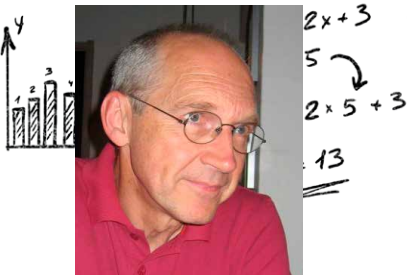
'Hvad dølen nøler I for? 🤔

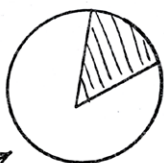
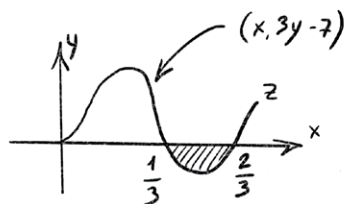
det kræver en målrettet økonomisk politik, der på en og samme gang fastholder incitamentet til at spare på energi, omlægge sort energiproduktion til vedvarende energi i kombination med omlægning af landbruget fra konventionel drift til økologisk produktion.

$$1) 3x + 4y - 6z = 7(5x - 3y)$$

$$\frac{a+b}{\sqrt{\frac{c^2}{e}}} = \frac{x-x^3}{t+1}$$

$$\begin{aligned} a &= b \\ c &= 180 - 2a \\ a &= 25 \\ c &= 180 - 2 \times 25 \\ c &= 130 \end{aligned}$$

$$\frac{x}{83}(x+4y) - 5x^2 = 136$$

$$\frac{x^2}{83} + \frac{4xy}{83} - 5x^2 = 136$$

$$- \frac{95x^2}{83} + 4xy = 136 \times 7$$

Behov for at gentænke Centralbankens rolle

Af Erik Boesen, Formand for JAK Danmark

I en årrække på mere end 10 år med en historisk lav rente og en ikke eksisterende inflation, er vi nu havnet i en situation, hvor der hver dag er overskrifter i nyheder, som beretter om stigende priser på varer og stigende renter.

De første tegn på økonomisk ustabilitet blev forklaret med mangel på varer som følge af produktionsstop under Corona nedlukningen. Dernæst problemer med at få varer frem fra produktionsstedet – ofte i Fjernøsten – til forbrugerne. Sidst blev udviklingen påvirket af mangel på energi i form af olie og gas som følge af krigen i Ukraine, og den har også været årsag til prisstigninger på korn og andre fødevarer.

I den vestlige verden har vi etableret centralbanker – i Danmark Nationalbanken – som har til opgave at sikre økonomisk stabilitet, der er defineret med max. årlige prisstigninger på 2 pct. Inflationen i Danmark og i Eurolandene forventes i år at nå op imod 10 pct. – en stigning, som vi ikke har set magen i de sidste 50 år.

Det kalder naturligvis på handling fra centralbankernes side, og eneste redskab i værktøjskassen er at hæve rentesatserne for at dæmpe aktiviteten i samfundet. Centralbanken i USA, som

typisk er den, de andre vestlige centralbanker læner sig op ad, har hævet den styrende rente markant og truer med yderligere rentestigninger i løbet af året. Europas centralbanker følger efter.

Det burde ikke komme som en stor overraskelse for hverken nationale eller internationale økonomer, at det store økonomiske projekt med udstedelse af likviditet fra ECB i mere end 10 år vil få negative konsekvenser. De mange nye penge har været årsag til stigende priser på fast ejendom og aktier, og bidraget til en centralisering af værdier hos de mest velstillede. Den økonomiske ulighed er eksploderet.

Teoretisk økonomi foreskriver, at stigende inflation kureres med forhøjelse af renten. Problemet er, at vi i dag har en rekordhøj gæld, som nu skal forrentes. Det gælder for familien med huslån, og det gælder for de mange forgældede lande. Familien med huslån vil samtidig mærke, at huset falder i værdi, og dermed vil mange familier komme i en

situation med teknisk insolvens – at gælden overstiger værdien. Dermed vil familien være overladt til en situation, hvor banken eller realkreditinstituttet bestemmer, hvornår huset skal sælges.

Problemet er, at rentestigningerne vender den tunge ende nedad. Det er de familier med mindst råderum i økonomien, der bliver ramt først og hårdest.

Problemet er, at rentestigningerne vender den tunge ende nedad. Det er de familier med mindst råderum i økonomien, der bliver ramt først og hårdest. Det er ikke centralbankernes problem – de forsøger blot at styre prisudviklingen, men vores politikere er ganske bevidste om problemet, og derfor er der aftalt

tisk styring agerer ud fra de traditionelle teorier, og politikerne derefter forsøger at afbøde de største problemer for samfundets borgere.

Måske er det på tide at gentænke centralbankernes rolle i samfundet?

Måske skal der stilles andre krav til dem end at styre inflationen – måske skal de også, som det er sket i New Zealand, pålægges et ansvar for stabilitet af boligpriser – måske skal de i deres pengepolitik også tage højde for den alt overskyggende miljø- og klimakrise – måske skal der en form for demokratisk styring ind i centralbankens ledelse?

Spørgsmål, som det er relevant at tage en drøftelse om.

ECB har overvejet muligheder for, hvordan forgældede lande kan klare renteforhøjelserne, men ingen har tænkt på, hvordan de mange fortrinsvist unge familier med store boliglån, sikres en fremtid.

op til flere hjælpepakker for at mindske smerten for især pensionister og førtidspensionister.

Der er her opstået et tydeligt paradoks, hvor centralbankerne uden en demokra-

Uddannelsen af fremtidens økonomer

Jakob Vestergaard (f. 1969) er PhD og lektor ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv ved Roskilde Universitet.

Virkeligheden er, at den form for økonomi, der undervises på økonomi-uddannelser verden over, giver de studerende en enøjet indføring i økonomisk videnskab og forholder sig stedmoderligt til samfundets bæredygtighedsproblemer.

På Roskilde Universitet lancerer vi en ny uddannelse i samfundsøkonomi. Der er brug for en ny slags økonomer, som er uddannet til at tackle samfundets bæredygtighedsproblemer, både de miljømæssige og de sociale. En cand. oecon. fra Roskilde Universitet vil ikke alene have stor viden om bæredygtighedsproblemerne, men også være udrustet med teori og metode der kan bringes konkret i anvendelse i projekter og initiativer, der sigter på at fremme grøn omstilling og på at tackle økonomisk ulighed. JAK bladet har bedt os fortælle lidt mere om uddannelsen, med særlig fokus på økonomisk ulighed, som er et af uddannelsens centrale temaer.

Intro

Som led i processen med at få uddannelsen designet, beskrevet og godkendt, har vi været i kontakt med ganske mange både private og offentlige arbejdsgivere for at sondere terrænet og få feedback på vores idéer til uddannelsen.

Der har været en forbløffende enighed om at økonomer med netop den profil, vi lægger op til, vil være overordentligt efterspurgt på arbejdsmarkedet.

Alligevel møder vi ofte den holdning blandt kollegaer, at de økonomer der uddannes som tingene er nu, fra feks Københavns Universitet og Århus Universitet, vel også har masser af teori og metode i deres værktøjskasse, som kan bringes i spil på en proaktiv måde i fremme af social og miljømæssig bæredygtighed.

Virkeligheden er, at den form for økonomi, der undervises på økonomi-uddannelser verden over helt generelt giver de studerende en enøjet indføring i økonomisk videnskab og desuden forholder sig stedmoderligt til samfundets bæredygtighedsproblemer.

For at starte med det første: af de ti skoler der findes indenfor økonomisk

videnskab [se illustrationen], undervises der typisk kun i neoklassisk økonomi på økonomiske institutter. Sådan var det, da jeg selv blev uddannet til cand. oecon. på Københavns Universitet og sådan er det stadig i dag (om end man i dag kan være heldig at støde på lidt adfærdsøkonomi også).

Problemet med den enøjede model er, at de økonomer der uddannes, kommer på arbejdsmarkedet med alt for få redskaber i værktøjsskassen. Den samfundsøkonomiske uddannelse på Roskilde Universitet giver vores studerende en grundig indføring i en række af de vigtigste, øvrige økonomiske traditioner – og vores studerende får dermed et langt bedre fundament for at agere på en analytisk fleksibel og spændstig måde i deres fremtidige jobs.

For så vidt angår det med den stedmoderlige behandling af bæredygtighedsproblemerne er økonomisk ulighed – som står centralt i overvejelser om social bæredygtighed – et glimrende eksempel. Økonomers tænkning er kort fortalt, at økonomisk ulighed ligger uden for deres opdrag. "Vores opgave som økonomer er at bidrage til at 'lagkagen' bliver størst mulig – og så må det være op til

politikere at diskutere, om lagkagen efterfølgende skal omfordeles”.

Det er tilmed ofte sådan, at økonomer har en fjendtlig indstilling til fordelingsproblemet. Det gælder især de amerikanske økonomer, der skriver de lærebøger, vi alle sammen er skolet efter. Tag f.eks. professor Gregory Mankiw, som har skrevet den uden sammenligning meste brugte tekstbog i økonomi, verden over:

“When the government redistributes income from the rich to the poor, it reduces the reward for working hard. As a result, people work less and produce fewer goods and services. In other words, when the government tries to cut the economic pie in more equal slices, the pie gets smaller”.

Marginalisering af økonomisk ulighed i mainstream økonomisk teori.

Det er ingen tilfældighed, at det er blevet sådan, at økonomer ser økonomisk ulighed som noget, der ligger uden for deres mandat. For de store klassiske økonomer op igennem 1800-tallet, fra David Ricardo til John Stuart Mill og Karl Marx, stod ulighed i fordelingen af formue og indkomst som et helt centralt tema. Men i 1900-tallet blev der vendt grundigt op og ned på det.

Startskuddet var en bog udgivet i 1899, *The Distribution of Wealth*, af John Bates Clark, som var en af sin tids førende amerikanske økonomer. Clark lancerede i bogen en ny økonomisk teori, som angiveligt

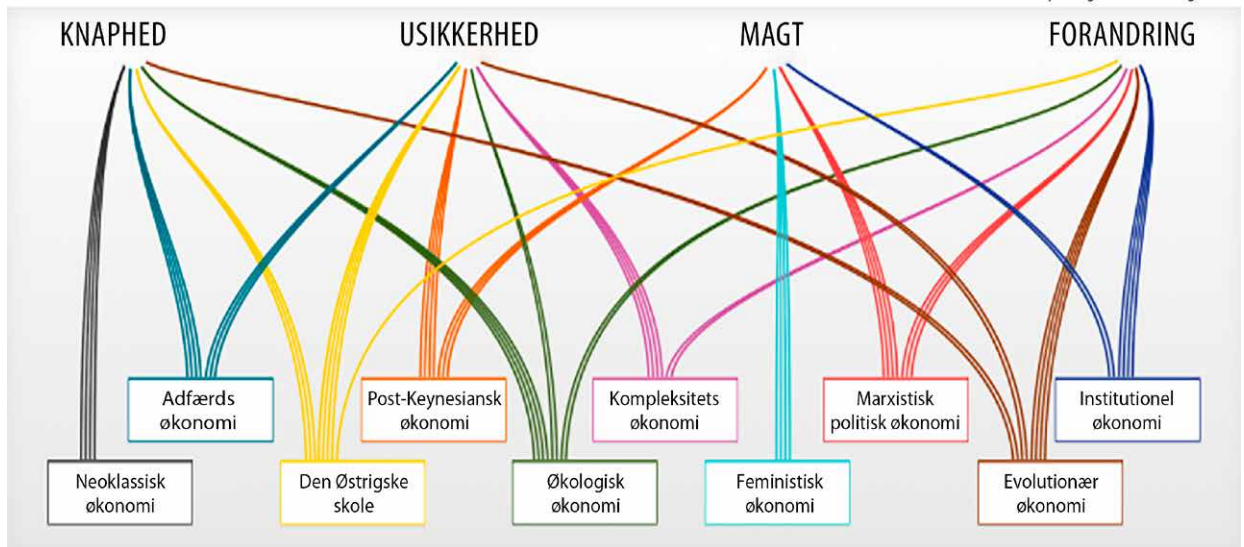
(marginale) produktivitet nu en gang var. I takt med at Clarks marginale produktivitetsteori vandt frem og blev en af de centrale byggesten i neoklassisk økonomi, blev konsekvensen at spørgsmål om indkomstfordeling blev tilsidesat. For hvis alle personer får en indkomst svarende til deres bidrag til produktionen, så er det væsentlige spørgsmål ikke indkomstfordeling men produktivitet.

På samme tid gør **utilitarianismen** sit indtog i økonomisk teori. Hidtil havde man anset en vares værdi som tæt forbundet med værdien af det arbejde, der var medgået til at producere den. Men denne arbejdsværditeori blev nu erstattet af en teori om at en vares værdi hang uløseligt sammen med den nytte, det gav dens køber at forbruge den. Hvordan samfundets samlede indkomst

De ti skoler i teoretisk økonomisk videnskab

Hvilket problem er centralt i økonomien?

Kilde: exploring-economics.org

Ethvert initiativ der sigter på omfordeling af indkomst, fra de rige til de fattige, vil med andre ord forårsage et fald i den samlede produktion og indkomst i økonomien, hvis man skal tro Gregory Mankiw. Det bør de studerende lære, for det princip er faktisk det eneste princip vedrørende indkomstfordeling som ”stort set alle er enige om”, fortsætter han.

efterviste at fordelingen af velstand i et konkurrence-baseret markedssamfund er iboende retfærdig. Clark’s innovation bestod i at behandle jord, arbejde og kapital som tre fuldt adskilte produktionsfaktorer, hvis respektive andele af den samlede indkomst blev bestemt på helt separate markeder, i overensstemmelse med hvad hver produktionsfaktors

fordeles, er dermed ikke længere så interessant. Når blot vores individuelle forbrugsnytte stiger over tid, behøver vi ikke at bekymre os om fordelingen af samfundets goder.

Nytteværditeorien blev hurtigt genstand for intens debat. Der var økonomer som mobiliserede den i et fornyet argument

Der er behov for analyser og studier af, hvordan indsatsen for at sikre den grønne omstilling kan skrues sammen, så den ikke rammer de svagest stillede grupper hårdest. Den egalitære vej igennem klimakrisen finder ikke sig selv.

for omfordeling. Det var rimeligt at antage, sagde de, at den marginale nytte af at forbruge en given vare, var mindre for en rig person end for en fattig person. Det ville med andre ord sige, at den samlede nytte i samfundet kunne øges betragteligt ved at omfordele fra de rige til de fattige i samfundet.

Denne progressive tilgang til nytte-værditeorien fik imidlertid ikke lov at stå længe. Allerede i løbet af 1930'erne var den blæst af banen igen, som følge af en intens kritik, anført ikke mindst af den italienske økonom Vilfredo Pareto. Det gav ikke mening at lave interpersonelle sammenligninger af nytte, da nytte jo helt grundlæggende er et subjektivt fænomen, hævdede Pareto. Dermed giver det heller ikke rigtig mening at tale om et samfunds samlede nytte, fortsatte han. Det man ikke kan sammenligne, kan man heller ikke lægge sammen.

Konsekvensen af denne nytænkning af utilitarianismen blev, at en given allokering af ressourcer, formue og indkomst må anses for samfundsmæssigt optimal, når blot der *ikke* kan omfordeles uden at nogen individer dermed *stilles ringere*. Dette princip kender vi i dag som Pareto optimalitet – men få økonomistuderende får udlagt hvor konservativt et princip, det i virkeligheden er.

Det er disse tre elementer – teorien om produktionsfaktorenes marginale produktivitet, teorien om varenes subjektive nytte-værdi og teorien om Pareto optimalitet – der udgør det fundament, som marginaliseringen af økonomisk ulighed, hviler på. Fordelingen af samfundets samlede indkomst, formue og ressourcer er simpelthen et *non-issue* og har været det i hele anden halvdel af det 20. århundrede. Som Martin Feldstein, professor i økonomi på Harvard, sagde det i 1999: "Ulighed er ikke et problem – og det ville være en fejl at lave politik med henblik på at reducere den".

Vi må dog gerne bekymre os om fattigdom – når blot vi holder os for øje, at den bedste måde at reducere fattigdom

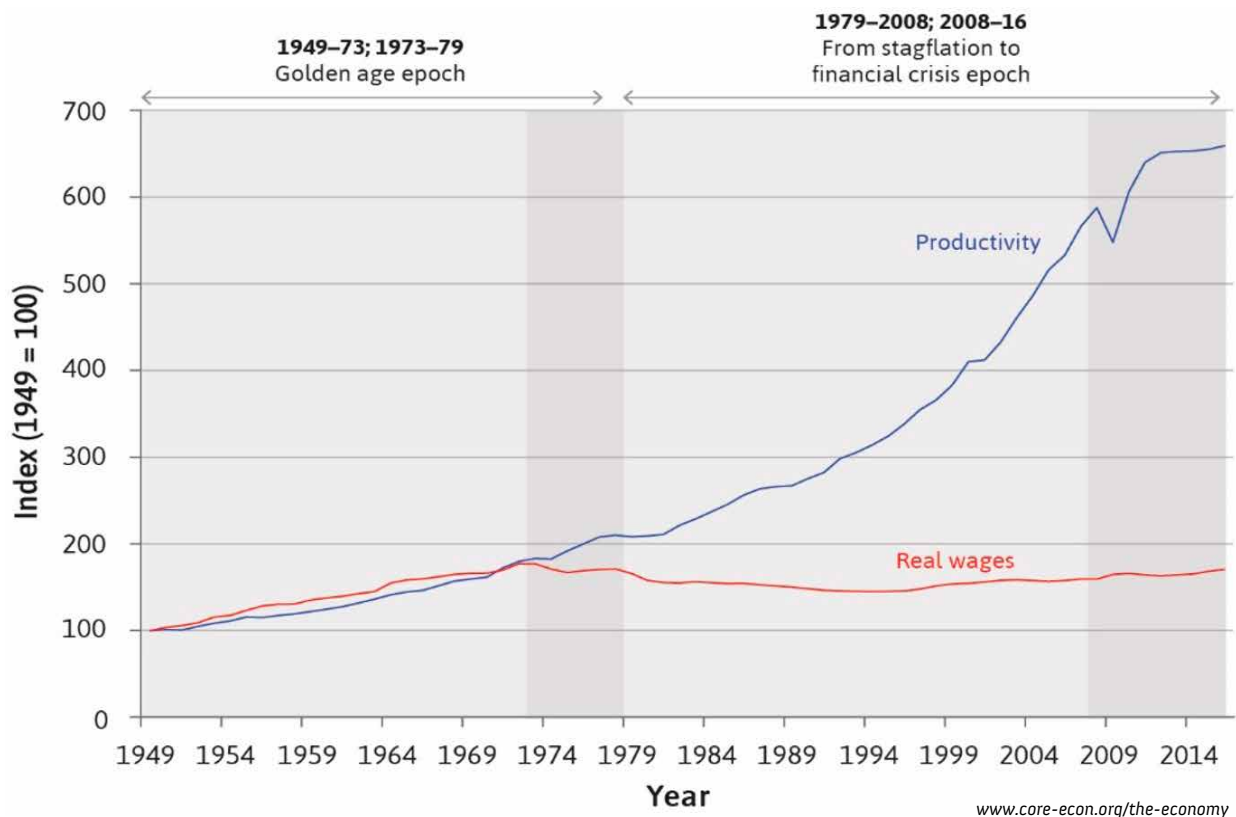
på, er ved at sikre de bedst mulige finansielle incitamenter til innovation og øget produktion. Når det regner på præsten, drypper det på degnen.

Ulighed betyder faktisk noget...

Det, at ulighed ikke er noget vi for alvor behøver at bekymre os om, hænger i en almen politisk diskurs uløseligt sammen med idéen om *trickle down economics*. Der er en udbredt tendens til at tro på, at når de rige trives og bliver rigere, så kommer det os alle til gode. A *rising tide lifts all boats*, som det udtrykkes i en metafor der går helt tilbage til 1960'erne og var en John F. Kennedy's foretrukne.

Det er bare den hage ved det, at meget tyder på at det *ikke* hænger sådan sammen. Data fra USA viser eksempelvis, at der i hele perioden fra starten af 1980'erne frem til i dag, stort set ingen stigning har været i reallønningerne – på trods af massiv akkumulering af indkomster og rigdom blandt samfundets rigeste (se figur). Det var et bemærkelsesværdigt vidnesbyrd om en ny opmærksomhed på økonomisk ulighed, ikke mindst i USA, da CNN i 2015 kørte en historie under overskriften, *The trickle down theory is dead wrong: Wealth does not trickle down from the rich to the poor. Period.*

Ulighed er et væsentligt økonomisk problem af en række årsager. Først og sidst handler det naturligvis om at sikre rimelige økonomiske levevilkår for alle grupper i samfundet. Men Kate Pickett og Richard Wilkinson har i deres bøger dokumenteret, at der ofte er meget store problemer også med sundhed og livskvalitet i samfund, hvor den økonomiske ulighed er stor. Også på det politiske plan, er der meget der tyder på, at det er en god idé at tage økonomisk ulighed alvorligt som et centralt samfundsproblem. Stor økonomisk ulighed afstedkommer ofte en følelse af social uretfærdighed, som i yderste konsekvens kan underminere og destabilisere samfundets sammenhængskraft. Fred og samhørighed afhænger af en fornuftig samfundskontrakt og en

følelse af social retfærdighed.

I de skandinaviske lande er vi velsignet med en politisk kultur hvor et vist mål af *egalitarianisme* er en central værdi. Men forskning tyder på, at uligheden i Danmark har været stigende i de sidste godt 30 år. Det er med andre ord også i vores samfund løbende brug for saglige analyser af hvordan den økonomiske ulighed udvikler sig og bedst kan begrænses. Det gælder ikke mindst i lyset af miljøproblemerne og den omfattende grønne omstilling vi står overfor i kommende årtier. Flere af miljøudfordringerne, lige fra luftforurening til klimaforandringer, rammer ifølge et omfattende OECD-studie lavindkomstgrupper hårdere end andre. Det samme gælder typisk for grønne skatter og afgifter, så der er behov for analyser og studier af hvordan indsatsen for at sikre den grønne omstilling kan skrues sammen, så den ikke rammer de svagest stillede grupper hårdest. Den egalitære vej igennem klimakrisen finder ikke sig selv.

En værktøjskasse til økonomisk ulighed

Thomas Pikettys arbejde har betydet utrolig meget for anerkendelsen af økonomisk ulighed som et vigtigt samfundsproblem. Men når vi tænker reform af vores økonomiuddannelser, er det ikke nok at smide en reference eller to til Pikettys bøger ind i pensum på et tilfældigt fag på uddannelsen. Hvis vi skal lykkes med at uddanne en ny generation af økonomer, der har en dyb forståelse af samfundets bæredygtighedsproblemer, så kræver det en nytænkning af vores økonomiuddannelser, hvor der gøres plads til en grundig indføring i den teori og de metoder, der kan gøre en forskel.

De kandidater, der bliver uddannet på RUC vil kende til den teori og de metoder, der er udviklet op igennem den økonomiske videnskabs teorihistorie til at italesætte, analysere og tackle økonomisk ulighed. For selv om

det har været et marginaliseret tema i mainstream, neoklassisk økonomi, er der blevet forsket livligt i økonomisk ulighed i andre traditioner. Det gælder ikke mindst Institutionel Økonomi og Post-Keynesiansk Økonomi, to af de tre traditioner som vi prioriterer i den nye, samfundsøkonomiske uddannelse på Roskilde Universitet.

Samfundsøkonomer uddannet på Roskilde Universitet bliver eksperter i både grøn og social bæredygtighed, og de vil kunne kombinere stor teoretisk og empirisk viden om problemerne med solide kompetencer i at bringe kvantitativ analyse i spil på en problemorienteret måde. Dermed vil de adskille sig betydeligt fra langt de fleste andre økonomer.

Frihed

Af Uffe Madsen

I disse tider med uro og krigshandlinger i vores nærhed taler vi om og bekræfter hinanden i, at vi lever i "Den frie verden". Hvad tænker vi, når vi taler om frihed og frihedsidealer, og hvordan har vi gennem tiderne opnået denne frihed?

Når vi taler om "Den frie verden", tænker vi oftest på Vestblokken – dvs. NATO lande og lande, der har en venligsindet holdning til NATO, som f.eks. Australien og New Zealand. Vi tænker på lande, hvor der er et velfungerende demokratisk styre i modsætning til de lande, der har et autokratisk styre eller direkte

diktatur. USA's præsident omtales ofte som lederen af "Den frie verden".

Ved begrebet "Frihed" forstår vi retten til som selvstændigt individ selv at bestemme vores tanker og liv indenfor de rammer, vi i fællesskab på demokratisk vis har formuleret i samfundet. Vi kan handle, sige og tænke som vi ønsker, uden hindringer eller begrænsninger. Men samtidig har vi også et personligt ansvar for vores handlinger således, at de ikke begrænser andres frihed. Vi har friheden indenfor de lovgivningsmæssige rammer, men vi har også et moralsk ansvar, som går videre end lovens begrænsninger. Vi har ytringsfrihed, men ikke ytringspligt.

De lande, som tilhører "Den frie verden" er også de rigeste lande. Er rigdommen så en følge af frihed, eller har vi først skabt rigdom og derefter haft overskud til at beskæftige os med idealer som frihed?

Rigdom på bekostning af andre lande og mennesker

Min påstand er, at rigdommen kom først, og den blev grundlagt i 1600-tallet med europæiske landes koloniseringer i Asien, Afrika og Sydamerika. Denne udvikling startede med Spanien og Portugals kolonier i Sydamerika, som var mulig gennem de to landes dygtighed som søfartsnationer. Senere blev Holland, England og Frankrig de store kolonimagter.

Råvarer og slaver fra kolonierne blev grundlaget for den europæiske velstand og sluttede først efter mere end 200 års plyndring. Først efter folkelig opstand i kolonierne blev der påbegyndt en proces, hvor lokalt styre tog over, og kolonimagterne trak sig ud. Kolonierne er nu blevet selvstændige, men det europæiske ejerskab af deres produktionsmidler er bibeholdt i stort omfang. Vi trækker fortsat store værdier ud af de tidligere kolonier, nu ikke i form af militær styrke, men i form af ejerskab af miner, jord og fabrikker, samt massive gældsforpligtel-

ser, som de tidligere kolonier har påtaget sig overfor Europa.

Spørgsmålet om de mange tusinde slaver, som blev fragtet fra især kolonierne i Afrika for at arbejde i sukkerplantager og bomuldsplantager, volder fortsat problemer for den vestlige verden. De fik deres frihed ved slaveriets ophør, men langt fra de rettigheder, som tilkom kolonimagternes egen befolkning. Det er også bemærkelsesværdigt, at der ved indførelse af forbud mod slaveri blev ydet en økonomisk kompensation – ikke til slaverne men til slaveejerne, som betragtede forbuddet som en ekspropriation fra samfundets side. På omkring 200 år blev der transporteret 12½ million afrikanske slaver over Atlanten under umenneskelige forhold.

Udviklingen i Danmark

Hvor er Danmark så placeret i denne udvikling?

Midt i 1600-tallet oprettede Danmark handelsstationer i Trankebar (Indien) og på Guldkysten (Afrika), hvorfra der især blev hjemtaget bomuld, tobak og sukker. Senere overtog Danmark De Vestindiske Øer, hvor der blev etableret stor sukkerproduktion, og mange slaver blev sejlet hertil fra Guldkysten for at opretholde produktionen. I 1700-tallet havde ØK store interesser i det østlige Asien og det ophørte først i nyere tid.

Som et af de første lande i verden, blev slavehandel forbudt i Danmark i begyndelsen af 1800-tallet, og på dette tidspunkt havde vi transporteret 111.000 slaver fra Afrika. Danmark afhændede i 1917 De Vestindiske Øer med salget til USA.

Rigdommen i Den vestlige verden hviler på et fundament af kolonialisme og slavearbejde, og først da vi nærmer os tidspunktet for ophør af denne udbytning og tvang af andre lande og mennesker, begynder idealet om frihed at opstå – vel at mærke, vores egen frihed. Den opståede rigdom var ikke

bredt fordelt i kolonimagterne, idet der var stor økonomisk ulighed mellem de velstillede og landets øvrige befolkning, og der opstod et stigende pres på krav om forandring.

I Danmark blev stavnsbåndet ophævet sidst i 1700-tallet og et halvt århundrede senere blev Grundloven vedtaget som afslutning på det enevældige kongedømme og starten på demokrati og folkestyre. Denne udvikling gav et skub til udviklingen i landbobefolkningen med oprettelse af mange små landbrug, der blev udstykket fra godserne, og samarbejde gennem andelsselskaber med mejerier og slagterier. I byerne begyndte arbejderne at organisere sig i fagforeninger, først på de enkelte arbejdspladser og derefter i fagforbund på landsplan. Det hele blev bundet sammen i befolkningens ønske om større viden og uddannelse, og her fik højskolerne stor betydning.

Hvad er det så, vi forstår ved begrebet "Frihed"?

Udover retten til individuel og kollektiv selvbestemmelse, kan "Frihed" også anskues med negativt fortegn – hvad er det, som gør os ufrie?

Det kan være forhold som tvang, afhængighed, utryghed, frygt, ulighed og gæld. Alle er forhold, som binder os og gør os ufrie.

Under corona-nedlukningen mærkede vi en voldsom begrænsning i vores frihed. Vi blev forhindret i at deltage i de sædvanlige sociale mønstre på arbejdspladsen såvel som i fritiden. Vi blev forhindret i at omgås vores familie og venner. Der blev igangsat vaccinerings af befolkningen – ikke gennem direkte tvang, men med et socialt pres, som virkede på samme måde. Vi skulle vise "samfundssind." Og et helt erhverv blev lukket med store konsekvenser for de familier, som var beskæftiget med det.

Vi mærkede her en stor ufrihed som følge af tvang, utryghed og frygt.

Rigdommen i Den vestlige verden hviler på et fundament af kolonialisme og slavearbejde, og først da vi nærmer os tidspunktet for ophør af denne udbytning og tvang af andre lande og mennesker, begynder idealet om frihed at opstå

"Afhængighed" er også et element, som tager friheden fra os. Netop nu med krig i Ukraine mærker vi konsekvensen af, at vi har gjort os afhængige af energikilder som gas og olie, og det kommer på den korte bane til at påvirke os alle i den kommende vinter. Dernæst har vi opgaven med hurtigst muligt at fremskaffe alternative energikilder – en opgave, som vi har været bevidst om skulle løses, men som nu er blevet uhyggelig aktuel.

Et andet element af afhængighed er vores økonomiske system, der efter den kapitalistiske model er indrettet således, at vi skal præstere økonomisk vækst i form af

rammes hårdest af den kommende tids mangel på energi til opvarmning. Udviklingen med stigende økonomisk ulighed bør være anledning til overvejelser om, hvorvidt vi i vores samfund fordeler værdien af produktionen retfærdigt mellem ejere og arbejdere, og om vi sikrer de mest udsatte befolkningsgrupper tilstrækkeligt.

Det sidste element, jeg vil trække frem i vurdering af frihed, er den stigende gæld, som er i vores samfund. Det økonomiske system er bygget op omkring gæld – det er virksomheder såvel som privatpersoner, der optager gælden. Med sikkerhed i landets virksomheder og ejendomme, har vi optaget lån i banker og realkredit. Lån, som vi har påtaget os at betale tilbage sammen med påløbende renter.

Det samme gør sig gældende for mange stater, som har optaget gæld i andre lande for at udbygge og forbedre samfundet i en forventning om, at investeringen vil øge landets betalingsevne og derigennem mulighed for at tilbagebetale og forrente gælden. I vores nærområde i EU har vi eksempler på gældstængede lande i Sydeuropa, og i Afrika og Asien er der lande, som er på falittens rand som følge af stor gæld.

Nationalt såvel som internationalt har gælden aldrig været større end i dag, og med den kraftigt stigende rente, som vi netop er vidne til, bliver gælden en økonomisk spændetrøje, som man ikke kan komme ud af. Det kan naturligvis ikke sammenlignes med tidligere tiders

slaveri og kolonialisme, men det forhindrer gennemførelse af den frihed, som vi efterstræber og påstår, at vi lever under.

Vi lever i en fri verden, men alligevel er vi påvirket af en række begrænsninger i vores frihed. Vores velfærd og frihed er opnået på bekostning af andre lande og mennesker og på bekostning af natur og miljø. Vi står sandsynligvis foran en stor begrænsning i velfærd, som er betalingen for at rette op på tidligere tiders overforbrug.

stigende produktion og forbrug, og dermed stigende behov for råstoffer og energi. Det skaber øget belastning af miljøet, hvilket vi absolut ikke har behov for i en tid, hvor klimaet med global opvarmning kræver det modsatte.

Nogle samfundsgrupper, som ikke mærker frihed, er de økonomisk trængte. Det er de grupper, som er hårdest ramt af den økonomiske ulighed, der gennem de seneste år er blevet større og større. De mest velhavende samler endnu stadig større formuer sammen på bekostning af den fattigste del af befolkningen. Denne udvikling skaber mindre sammenhængskraft i samfundet og risiko for voldelig opstand øges. Vi har set det med "De Gule Veste" i Frankrig, og det er igen denne gruppe, som

JAK Danmarks årsmøde 2023

Lørdag den 18. marts 2023 kl. 10.00 – 15.00

Mødet afholdes på "Højbo" på adressen

Nordlundvej 105, 7330 Brande.

Program:

Kl. 10.00 Velkomst og kaffe

Kl. 10.30 Foredrag

Kl. 12.00 En let frokost og rundvisning

Kl. 13.30 Generalforsamling

Kl. 15.00 Afslutning

JAK

Dagsorden for generalforsamlingen

1. Valg af dirigent
2. Valg af to stemmetællere, der ikke må være medlem af bestyrelsen
3. Valg af referent
4. Bestyrelsens beretning for det forløbne år til godkendelse
5. Regnskabet fremlægges til godkendelse
6. Bestyrelsens forslag til arbejdsplan og budget fremlægges til godkendelse
7. Indkomne forslag fra bestyrelse og medlemmer til behandling
8. Valg af bestyrelse
9. Valg af revisor og revisorsuppleant for et år
10. Eventuelt

Alle er velkommen. Kun betalende medlemmer har stemmeret på generalforsamlingen.

Af hensyn til traktementet vil vi gerne have din tilmelding senest søndag den 5. marts 2023 på mail: landsforeningen@jak.dk.

Følg med på www.jak.dk, hvor eventuelle ændringer af programmet vil blive annonceret.

JAK Danmark

Bestyrelsen

Kim Quist er direktør for Danmarks Økologiske Jordbrugsfond og i Dansk Økojord A/S, og driver sammen med sin familie et økologisk landbrug med bl.a. gårdbutik og socialøkonomisk virksomhed.

Tidligere forstander på Kalø Økologisk Landbrugsskole.

Om Danmarks Økologiske Jordbrugsfond

Fonden er stiftet i 2017 af Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk Landsforening. Fonden har oprettet datterselskabet Dansk Økojord A/S med formål at fremskaffe kapital til køb af gårde og jorde i Danmark og derigennem lette generationsskifte, så unge landmænd har mulighed for at drive landbrug på økologisk basis. Selskabet er i dag ejer af 11 landbrugsejendomme og mere end 800 ha jord, som er forpagtet ud og drives økologisk.

Udfordringer i dansk landbrug, der kalder på nytænkning

Af Kim Quist

Der er massive udfordringer derude og kriser står i kø; klima-biodiversitet-drikkevand-fødevarer-økonomi-sundhedskrise osv. Løsninger på de mange kriser kræver, som sjældent set før, massive tiltag og stærke partnerskaber både lokalt, regionalt, nationalt og internationalt. Med andre ord det kræver noget af alle, også vores landbrug.

Hvordan står det så til derude på landet, hvor lærken kvirrer, lidt endnu - og PFOS (evighedskemikalier) er alle vegne, blot for at nævne en tikkende bombe. Grundlæggende er der sket det, at dansk landbrug er gået fra ca. 200.000 heltidslandbrug for små 100 år siden til 8.500 heltidslandbrug i 2022, men arealet er ikke tilsvarende blevet mindre, tværtimod. Og med store landbrug som kræver massiv kapital har vi fostret en kolos på lurfødder, som grundlæggende, bl.a. på grund af stor gæld, ikke har den fornødne forandringsvenne til at bidrage tilstrækkeligt på alle kriser /udfordringer. Gæld er øjensynligt største begrænsning for adfærdsændring. Efter Finanskrisen blev der skruet massivt op for egenkapitalkravet til nye unge landmænd, man skal faktisk kunne præstere 20 % i egenkapital. Når gennemsnitsprisen på en dansk ejendom er ca. 40 mio. kr., så skal der altså rejses 8 mio. kr. før du kan få adgang til jord, fundamentet for

fødevarerproduktionen. Det betyder at vi overlader jorden til velkonsoliderede storbønder og kapitalfonde, som blot er mere af det samme; bulk produktion til et verdensmarked med marginale priser og med massive udslip, og dertil en dyrevelfærd vi ikke kan være bekendt.

Jorden er vigtig, dels som fødevarergrundlag, dels som motor for binding af kulstof. Derfor skal der tages ordentlig vare på den og dens frugtbarhed bevares og udbygges. Det bliver bare lidt vanskeligt når storkapitalen regerer, og vi er gældsatte, tekniske insolvente, høj gennemsnitsalder (landmænd 57 år) og banken ikke vil lade os ændre produktion, fordi driftsbygningerne ikke er nedskrevet. Og liberalisering af landbrugsloven i 2014 gav os nogle muligheder, men gav også de udenlandske kapitalfonde plads i den danske muld - gad vide, om de investerer fordi de vil løse de ovennævnte kriser eller blot spekulerer

i priserne på jord? Det er derfor yderst vigtigt at vi finder nye veje, således at yngre landmænd kan få plads, at de kan dyrke mad til mennesker og ikke foder til dyr, at de kan binde kulstof, beskytte drikkevand, skabe øget biodiversitet, ikke stifte stor gæld og være en del af det liv på landet, der skal skabes.

Det kræver at vi finder nye veje, nye ejerformer, nye fællesskaber og politikerne, der vil understøtte det, finanssektor der forstår det, men der er vi ikke endnu og meget skal gøres. Vi skal finde nye matrixløsninger, nye modeller, ny finansiering, aktivt bruge jordfordeling meget bedre (det er der fortsat for lidt af), lovgivning skal lempes på nogle områder på andre strammes, men vigtigst af alt; Adgang til jord er essentiel, dernæst; rette adfærd på denne jord, ellers når vi ikke i mål med udfordringerne. Det er i øvrigt kontraproduktivt at vi stiller krav

til bopælspligt, hvis du vil have adgang til jord, medmindre du som ung kan lave en aftale med en lokal landmand om x antal hektar. Man kunne f.eks. stille krav om bopælspligt ved ejendomme over 20 ha og så give ny unge grøntsagsavlere m.fl. adgang til jord. Et enkelt lille greb, men med stor impact.

I Danmarks Økologiske Jordbrugsfond og dets datterselskab Dansk Økojord A/S har vi et erklæret formål: omlæg konventionel jord til økologisk, sikre næste generation adgang, etabler tiltag

på klima, natur & miljø, drikkevandsbeskyttelse og lav gode sunde fødevarer. I dag ejer vi 11 ejendomme og har mere end 800 hektar, bragt 11 familier i drift uden stor gæld. Selskabet har i dag mere end 40 mio. kr i aktiekapital, skabt ved at helt almindelige danskere og danske virksomheder tegner aktier ved os og vi tegner fortsat frem til minimum 2024.

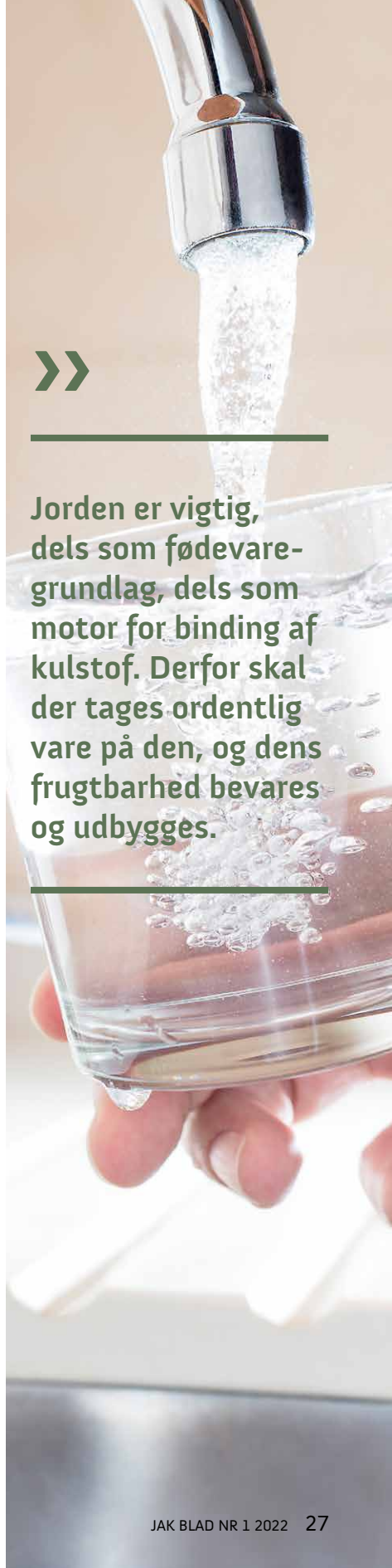
Som sidste nye investering har vi sammen med en borgerdrevet forening bidraget til et nyt fællesskab på Orø, hvor yngre landmænd kan få jord under neglene til billig pris, de får de jordlodder de har brug for, vi sikre det sker til billige penge, der stilles krav til produktionsformen og pludselig har vi også sikret det lokale vandværk en BNBO løsning. Det handler om at fondskonstruktionen (med det store fællesskab i vores tilfælde mere end 800 aktionærer) som varetager gældsstiftelsen, lejer jorden ud til næste generation, stiller krav til jordens beskaffenhed, at det der produceres er god humanernæring, vi forsøger at skabe nye fællesskaber, udfordrer lovgivningen, skaber en ny vedholdende bondekultur i og omkring agerlandet, kigger på muligheder for ændret arealanvendelse, bedre jordfordeling, udskille store landbrug til mindre enheder m.m.

Fondskonstruktion er en mulighed, der er andre også ikke for nuværende kendte, som vi skal afdække og udvikle på, herunder kigge på andre lande og deres løsninger. Meget skal gøres og grundlæggende er største hindringer Lovgivning-Økonomi-Kultur (læs: bondesamfundet der blev en industri).

Kloden kan bare ikke vente meget længere, så derfor må civilsamfundet råbe endnu højere og stemme med fødderne, stille krav og mest af alt vise de gode eksempler. For hvem er det lige der ejer luften, drikkevandet og lærken? 🌱

Jorden er vigtig, dels som fødevarergrundlag, dels som motor for binding af kulstof. Derfor skal der tages ordentlig vare på den, og dens frugtbarhed bevares og udbygges.

De 17 FN' Verdensmål

Med udgangspunkt i Brundtland-rapporten i 1987 om en bæredygtig udvikling (defineret som en udvikling, der imødekommer de nulevende menneskers behov uden at skade fremtidige generationers muligheder for at få deres behov tilfredsstillet), besluttede verdenssamfundet gennem FN's generalforsamling i 2015, i hvilken retning, verden skal udvikle sig i de kommende år.

Resultatet er beskrevet i FN's 17 verdensmål med tilhørende 169 delmål.

Verdensmålene harmonerer med de mål, som JAK har arbejdet for siden 1931 og kan illustreres i nedenstående.

Arbejde

– Mennesker, Fællesskaber

- 4. Kvalitetsuddannelse.
- 5. Ligestilling mellem kønnene.
- 8. Anstændige jobs og økonomisk vækst.
- 9. Industri, innovation og infrastruktur.
- 11. Bæredygtige byer og lokalsamfund.
- 12. Ansvarlig forbrug og produktion.

JAK

Jord

– Råstoffer, Miljø, Klima

- 6. Rent vand og sanitet.
- 7. Bæredygtig energi.
- 13. Klimaindsats.
- 14. Livet i havet.
- 15. Livet på land.

Kapital

– Økonomi, Penge, Ånd

- 1. Afskaf fattigdom.
- 2. Stop sult.
- 3. Sundhed og trivsel.
- 10. Mindre ulighed.
- 16. Fred, retfærdighed og stærke institutioner.
- 17. Partnerskaber for handling.

Giv dine penge værdi

Har du sparet lidt op? Og vil du gerne have, at dine penge skaber værdi, både for dig og for vores verden?

Så lad os hjælpe dig med at investere bæredygtigt. Sammen med vores investeringskunder sætter Merkur penge i bevægelse, så de udelukkende arbejder aktivt for en bedre verden for mennesker, miljø og klima. Sammen med Merkur kan du på den måde skabe positive forandringer i verden.

✓ **Aktiver dine penge for en bedre verden**

Når du investerer bæredygtigt, aktiverer du dine penge, så de skaber et positivt aftryk.

✓ **Investér i de mest bæredygtige fonde på markedet**

Alle Merkurs investeringsprodukter får topscore på EUs nye anti-greenwashing mærkningsordning for finansielle produkter.

✓ **Få et fornuftigt afkast**

Merkur har igennem mange år bevist, at bæredygtige investeringer sagtens kan være en god forretning*.

Har du en pensionsopsparing eller en almindelig opsparing, der skal have mere værdi, så kontakt os på investering@merkur.dk eller ring på telefon **7027 2706**.

Læs mere på www.merkur.dk/investering

* Historiske afkast er ingen garanti for fremtidige afkast. Der er altid en risiko forbundet med at investere, derfor rådgiver vi dig ud fra din risikoprofil.

MERKUR
ANDELSKASSE

Skal Danmark indføre digital møntfod?

Af Uffe Madsen

Digitale valutaer vinder frem internationalt, men giver det mening at indføre digitale penge i Danmark som supplement eller erstatning for kontante penge?

Som følge af, at en stadig mindre del af vores handel sker med kontanter, er der fra flere sider fremkommet forslag om, at Nationalbanken indfører en digital møntenhed med betegnelsen "E-krone" som supplement til vores sedler og mønter. På sigt er det hensigten, at E-kronen skal afløse kontanterne.

Nationalbanken har hidtil vurderet, at der ikke er behov for indførelse af E-kronen, idet Danmark allerede er langt fremme med digitale betalingsløsninger med bl.a. kontaktløse betalingskort og MobilePay. I en række lande er man i gang med at udvikle såkaldte centralbankudstedte digitale valutaer. I Sverige har Riksbanken igangsat et pilotprojekt for at vurdere mulighederne.

En række forskere og økonomer har advaret mod, at det kan have vidtrækkende konsekvenser, hvis Danmark

forbliver passive omkring udvikling af egen E-krone. De frygter, at Danmark mister sin position som teknologiførende på området, og at man på sigt kan blive tvunget til at benytte en anden kommende digital valuta som f.eks. E-euro.

Finansforbundet, der er organisation for ansatte i finansielle institutioner, anbefaler ligeledes, at politikere og Nationalbanken undersøger mulighed for E-kronen. De mener, at samfundet kan spare mange penge på ikke at have kontanter i omløb, og at det vil reducere økonomisk kriminalitet, herunder hvidvask og sort arbejde.

Kryptovalutaer er også digitale penge

Vi har allerede i en del år haft forskellige kryptovalutaer, hvoraf Bitcoin er den mest kendte. Ønsket med disse valutaer er dels at skabe et betalingsmiddel, som

er uafhængig af nationale stater, og dels et betalingsmiddel, som kan anvendes internationalt og dermed fri for bankers gebyrer ved overførsler til andre lande – en form for global betalingsenhed.

Hensigten kan virke positiv, men den praktiske anvendelse har vist sig at have en række negative konsekvenser. Da de fleste kryptovalutaer ikke er bundet op på en national valuta, er kursen meget svingende, og er bestemt af udbud og efterspørgsel. F.eks. steg prisen på 1 Bitcoin fra efteråret 2020 til det højeste niveau i 2021 fra 65.500 dkk til 418.500 dkk – dvs. en stigning på omkring 500 pct. Efterfølgende er den faldet tilbage til en pris i dag (sept. 2022) på 148.000 dkk. Der er her tale om helt exceptionel værdisvingning, og derfor kan valutaen ikke anvendes til almindelig handel. Det er i stedet blevet et spekulationsobjekt, som er drevet af ønsket om store og hurtige gevinster. Da kryptovalutaer ikke er underkastet nogen form for regulering, tiltrækkes dette marked af penge fra kriminelle miljøer og penge, der ikke ønskes opgivet til skattevæsenet.

Endelig er det også væsentligt, at administrationen af kryptovalutaer sker gennem en blockchain teknologi, som kører på en række sammenkoblede computere, der forbruger rigtig meget strøm. Alene administrationen af Bitcoin har et strømforbrug, som svarer til hele Danmarks strømforbrug, og derfor placeres styringsenhederne på lokationer i verden, hvor strømmen er billigst.

E-kronen som fremtidens betalingsmiddel

Såfremt kryptovalutaer i større eller

mindre omfang skal overtage funktionen som almindeligt betalingsmiddel, skal valutaen nødvendigvis knyttes op på en stabil national valuta, f.eks. Euro, US\$ el.l., og derudover skal der styr på det store energiforbrug, som i dag er nødvendigt til drift af systemet. Der er på det seneste foretaget forsøg med andre styringsformer, som måske kan løse dette problem. Endeligt må det også være en nødvendighed, at der skal være åbenhed om transaktionerne, så valutaen ikke som i dag anvendes til kriminelle aktiviteter.

Disse krav vil sandsynligvis ikke kunne opfyldes, og dermed vil kryptovalutaer også i fremtiden alene være et højt risikabelt spekulationsobjekt, som ikke er egnet til normale handelstransaktioner. Vi er så tilbage til nationalt udstedte elektroniske penge, som drives af landets centralbank. Denne løsning kan være en god idé under forudsætning af, at det er et supplement til kontanter og ikke en erstatning. Digitaliseringen af vores pengesystem har den store negative side, at det ikke fungerer i en situation, hvor der er nedbrud på strømforsyning eller det bagvedliggende it-system, hvilket absolut ikke er en utænkelig situation.

Der er her tale om infrastruktur med høj risiko, som også kan være mål for terrorhandling. Allerede i dag er alle betalinger med kort eller telefon afhængig af strømforsyning, og kun fantasien sætter grænser for, hvad der kan ske i en situation med nedbrud.

Et andet problem er den overvågning, som de digitale transaktioner kan udsættes for. Digitale transaktioner efterlader fodaftryk, som gør det nemt at overvåge den enkeltes forbrugsmønster på et meget detaljeret niveau. Denne risiko er allerede til stede i dag, og der har været eksempel på lækage fra en datacentral. Ved indførelse af en digital national E-krone, vil denne risiko blive endnu større.

Endelig er det også vigtigt at tage hensyn til socialt udsatte og ældre, som ikke er fortrolige med digitale betalingsløsninger. Vi har netop set de problemer, som indførelsen af Mit-ID medfører. Indførelse af digitale penge i form af E-kronen, som udstedes af Nationalbanken, kan være en god idé, men kun under forudsætning af, at den digitale valuta er en erstatning for de nuværende efterhånden mange kortløsninger m.v., og at de fysiske kontanter bibeholdes.

Digitale transaktioner efterlader fodaftryk, som gør det nemt at overvåge den enkeltes forbrugsmønster på et meget detaljeret niveau.

Fællesøkonomi

– om penge, frie borgere, gensidig afhængighed og lige relationer

Penge er det stærkeste symbol på markedsøkonomi, og vi mærker alle deres magt. Men først når vi lægger mærke til, hvordan vi også bruger penge på måder, der intet har med markedet at gøre, åbner vi for en egentlig økonomisk fantasi: Den gør det muligt at forestille sig en verden, hvor det mindre er pengene, der gør noget ved os, end os, der gør noget med pengene, skriver Mikkel Thorup i dette uddrag fra hans nye bog 'Fællesøkonomi'

Af Mikkel Thorup,
professor i idéhistorie ved Aarhus Universitet
Informations Forlag, 278 sider, udkom torsdag
den 29. september 2022

Hvorfor biodynamisk – er økologisk ikke godt nok?

Biodynamisk – regenerativt på flere planer siden 1924.

Af Klaus Loehr-Petersen

Klaus Loehr-Petersen er projektleder i Foreningen for Biodynamisk Jordbrug.

Biodynamisk dyrkning er ikke kun for jordens frugtbarhed, det er i høj grad også for ernæringskvaliteten af afgrøderne.

I Foreningen for Biodynamisk Jordbrug er vi ikke meget for at prale, men heller ikke for at være for beskedne. Så når vi får den type spørgsmål, siger vi: "økologisk er rigtigt godt og et meget vigtigt skridt væk fra de konventionelle landbrugsmetoder". Og med den vigtige tilføjelse: "men vi har højere mål for jordens, og hele jordklodens frugtbarhed, og for ernæringskvaliteten af de fødevarer, vi producerer, end de økologiske metoder giver". Så svaret er helt kort, at vi ikke mener økologisk er nok. Vi dyrker biodynamisk netop fordi det virker ekstra godt, og fordi det bygger på en mere omfattende forståelse for sammenhænge i naturen og landbruget. De biodynamiske præparater er midler til at styrke disse sammenhænge. På stort set alle områder viser forskningen – der vel at mærke ikke kun er lavet af biodynamiske forskere – at de biodynamiske metoder giver mere liv og flere former for liv i jorden. Og at de biodynamiske metoder er ekstra gode til at opbygge jordens kulstofindhold og stabile humusforbindelser. Og styrker planternes rodudvikling, både i areal og dybde, bedre. Og giver mindre udslip af lattergas (der er en kraftig klimagas) fra jorden, både målt pr areal og i forhold til høstudbyttet. Og flere andre positive virkninger.

Bedst i længden

Flere langtidsforsøg, især det meget store DOK-forsøg i Schweiz, der nu har været i gang i over 40 år, er overbevisende. DOK står for bio-Dynamisk, økologisk/Organisk og Konventionelt. Det er verdens længstvarende og mest gennemstuderede forsøg. Der sam-

menligner man 4 dyrkningssystemer: kunstgødnet konventionelt, alm. konventionel (kunstgødning og staldgødning), økologisk (frisk staldgødning) og biodynamisk (komposteret staldgødning og de biodynamiske præparater). Der er 4 gentagelser af alle systemer, og hele forsøget laves i samarbejder med de respektive landbrugsorganisationer, så det er helt opdateret. Der bliver gennemført et stort antal videnskabelige studier hvert år, og resultaterne har været bragt i både Science og Nature foruden i mange andre videnskabelige tidsskrifter.

På alle parametre er biodynamisk bedst. Det er ikke mindst interessant, fordi de biodynamiske parceller får mindre gødning end de økologiske, mængdemæssigt. Til gengæld er gødningen komposteret og tilsat de biodynamiske kompostpræparater, så den virker mere aktiverende på den biologiske mangfoldighed i jorden, på humusopbygning og de mange andre forhold i jorden, end den friske staldgødning i større mængde gør. Konklusionen er, at kvaliteten af gødningen er vigtigere end mængden. Og de biodynamiske præparater er netop med til at øge kvaliteten af gødningen.

De praktiske erfaringer er overbevisende

Landmænds praktiske erfaringer fra mange lande viser det tydeligt: jorden bliver bedre til at holde på vand og næringsstoffer, afgrøderne trives bedre under vanskelige vækstforhold, udbyttet bliver mere stabilt over årene og modningen mere jævn. Desuden øger biodynamisk dyrkning den sorttypiske

smag og produkternes holdbarhed. Det kan man ikke bare opleve med vin, hvor der er stort fokus på den gastronomiske kvalitet, men også på korn, grøntsager, frugt og andre produkter.

Biodynamisk dyrkning er ikke kun for jordens frugtbarhed, det er i høj grad også for ernæringskvaliteten af afgrøderne. Det hænger sammen, og udgangspunktet for den biodynamiske dyrkning er at skabe næringsmidler, der ikke bare mætter, men styrker menneskers evne til at tænke, føle og handle socialt og ansvarligt.

Hvorfor virker biodynamisk så godt?

For år tilbage var spørgsmålet blandt landmænd og andre fagfolk typisk: ja, de biodynamiske principper er sikkert fine, men virker metoderne i praksis? Nu er det spørgsmål besvaret, ikke kun med DOK-forsøgets resultater, men også med mange andre forskningsresultater og ikke mindst de praktiske erfaringer, som landmænd let kan forholde dig til. Nu går spørgsmålene mere på, hvorfor de virker så godt.

Det er straks vanskeligere at svare på. Hele den biodynamiske dyrkning bygger på Rudolf Steiners indsigt i de levende sammenhænge i naturen (i sin største betydning) og i landbruget. De biodynamiske metoder er både konkrete, fysiske (kompostering, aktiverende præparater af kogødning, kispulver og 6 forskellige urter, husdyrene, gårdens kredsløb af foder og gødning med mere) og meta-fysiske, dvs. elementer, der ligger omkring, over eller bag det fysiske. Det ligger i betegnelsen bio-dynamisk, livs-kraft. Hvor bio står for biologisk, det fysiske der gror og lever, og hvor dynamisk står for kræfter, energi, rytmer. Lidt ligesom magnetens kræfter får jernstykkerne til at ordne sig i et mønster, sådan former livskræfterne de fysiske stoffer og organismer til det, vi

kan opleve med sanserne. Hvis man ikke er alt for snævert naturvidenskabeligt tænkende, er det ikke så vanskelig at forstå. Udfordringen er oftest at sætte ord på, at finde et 'sprog' for det, der ikke er sansbart. Filosofiske begreber eller religiøse begreber kan være en nøgle, men de kan også være blokerende for nogle. I biodynamikken taler vi om formende livs-krafter, om æteriske og astrale kræfter, om elementarvæsners aktiviteter og om, at et landbrug er som en form for organisme, hvor disse kræfter former og regulerer det biologiske liv til en sund helhed. Målet er, at denne landbrugsorganisme udvikler et højere niveau af evner til at regulere sig med indsigt og fornuft, så det bliver en form for landbrugsindividualitet. Begrebet individualitet hører jo mennesket til, og Rudolf Steiner beskriver, at mennesket er en form for forbillede for, hvordan et landbrug, en gård, kan udvikles. Et landbrug kan, ved hjælp af de biodynamiske præparater, opnå en større grad af selvregulering, tilpasningsevne, beslutningsevne, robusthed - og det er egenskaber, der er vigtige menneskelige egenskaber.

Biodynamisk set er en levende, humusrig jord ikke kun vigtigt for bl.a. plante-vækst, vandbalance og dyrkningssikkerhed. Det er i lige så høj grad vigtigt for at jorden kan være modtagelig for de formende og styrkende kræfter, der kommer fra kosmos. De biodynamiske præparater 'forstærker' denne forbindelse, og som har betydning for Jordens fortsatte frugtbarhed og vores mulighed for at få fødevarer, der nærer både krop, sjæl og ånd. Derfor er netop biodynamiske dyrkning nødvendig. Så økologisk er godt, men ikke nok. 🌱

vi har højere mål for jordens, og hele jordklodens frugtbarhed, og for ernæringskvaliteten af de fødevarer, vi producerer, end de økologiske metoder giver

J.A.K. – en bevægelse i og med tiden

I 2008 udgav JAK Danmark bogen "J.A.K. – en bevægelse i og med tiden", skrevet af magister i historie Henrik Fode og finansieret af JAK Fonden.

Bogen beskriver tankerne bag stiftelsen af Landsforeningen J.A.K. i 1931, om de mennesker, som har båret bevægelsen gennem mange år og om de mange tiltag, som J.A.K. har taget for at praktisere rente- og spekulationsfri økonomi

Bogen er gratis
og kan rekvireres ved
henvendelse til JAK's
sekretariat på mail:
landsforeningen@jak.dk

Bæredygtig global udvikling

– FN's 17 verdensmål i et dansk perspektiv

Af Steen Hildebrandt (red.), professor emeritus i organisation og ledelse ved Aarhus Universitet
Jurist – og Økonomiforbundets Forlag, 496 sider, udkom 18. november 2016

Verdensmålene er både en gave og en nødvendighed. De handler om en bæredygtig udvikling på kloden i de næste årtier. Det betyder en øget indsats for klimaet, udryddelse af fattigdom, mere lighed mellem mennesker, uddannelse til alle, ligestilling for kvinder og piger, sundhed for alle – og meget mere.

Denne bogs forfattere stiller spørgsmålene: Hvad betyder målene for Danmark? Hvilke indsatser skal vi gennemføre i Danmark? Hvilke forpligtelser og muligheder har Danmark i forhold til andre lande i verden, herunder: Hvad kan Danmark lære af andre lande i Verden?

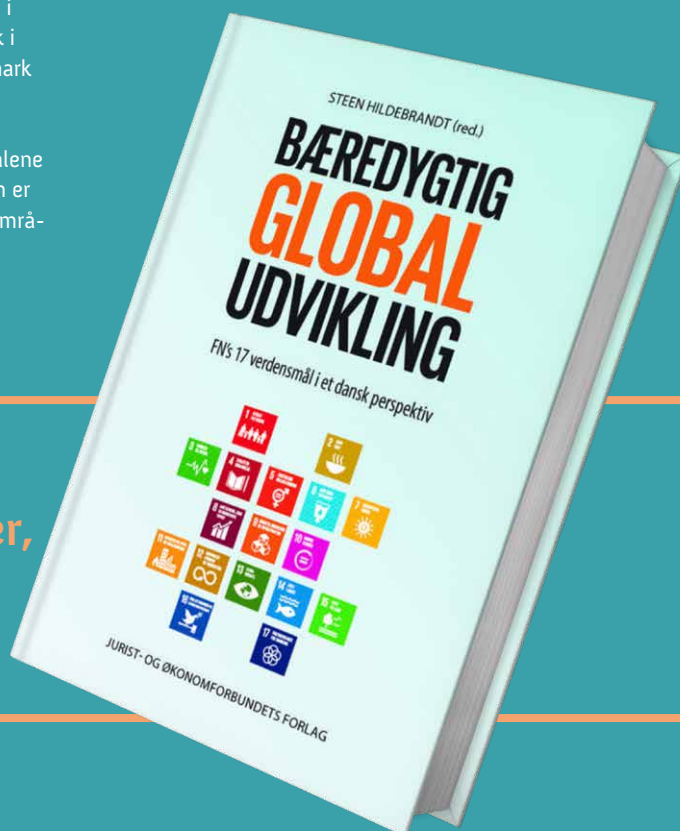
Bogen er den første i Danmark, som diskuterer verdensmålene og hvorfor de er vigtige både i Danmark og i verden. Bogen er skrevet af Danmarks førende eksperter på de forskellige områ-

der, som verdensmålene handler om, og redigeret af professor Steen Hildebrandt. Formanden for FN's generalforsamling, Mogens Lykketoft, har skrevet bogens forord.

Bogen er et uundværligt opslagsværk for mennesker, organisationer og virksomheder, der i de kommende år vil interessere sig for og arbejde med verdensmålene.

Bogen er et uundværligt opslagsværk for mennesker, organisationer og virksomheder

Folkesparekassens Fond

Folkesparekassens Fond – hvad er det?

Folkesparekassens Fond med binavnet Folkesparekassens og Middelfart Sparekasses Fond blev stiftet i forbindelse med sammenlægningen af Folkesparekassen og Middelfart Sparekasse i september 2021.

Folkesparekassens Fond har til overordnet formål igennem støtte at fremme en bæredygtig balance mellem natur, mennesker og økonomi.

Fonden skal støtte almenyttige og almengørende formål, som kan være nyttige og velgørende for samfundet på lang sigt.

Folkesparekassens Fonds værdier har rod i JAK-bevægelsens værdier og i Folkesparekassens arbejde med at bidrage til et bæredygtigt samfund, bl.a. via de 17 verdensmål.

Folkesparekassens Fond ser værdi i at:

- Mennesket skal være økonomisk frit til at kunne træffe de valg, der giver de bedste livsbetingelser for nuværende og kommende generationer på planeten
- Penge er et praktisk redskab og ikke i sig selv et mål
- Mennesket har med sin skaberevne ansvar for at løfte sig selv og samfundet, hvad angår bæredygtig forvaltning af ressourcer
- Fællesskaber, forbundethed og viden er vejen til bevidst forbrug og udvikling af nye måder.

Til Folkesparekassens Fond er der i forbindelse med sammenlægningen af Folkesparekassen og Middelfart Sparekasse udarbejdet en fundats, der blandt andet beskriver, hvilke formål fonden støtter og hvordan fondens stamkapital og uddelingsaktiver er sammensat.

Fundatsen er grundlaget for fondens virke.

Fondens stamkapital udgør ved stiftelsen kr. 65.000.000 anbragt i Garant beviser i Middelfart Sparekasse. Derudover består formuen af frie uddelingsaktiver for kr. 10.747.000.

FOLKESPAREKASSENS FOND YDER STØTTE TIL BÆREDYGTIGE FORMÅL

Med udgangspunkt i FN's 17 Verdensmål bidrager vi med økonomisk støtte til projekter, der har et langsigtet fokus på at styrke balancen mellem det moderne samfund, klima, miljø og biodiversitet samt det herskende økonomiske system.

Fonden er optaget af en bæredygtig udvikling, der sikrer, at fremskridt ikke sker på bekostning af fremtidige generationers muligheder. Vi prioriterer projekter, der på alle niveauer har tænkt bæredygtighed ind. Vores værdier og uddeling tager afsæt i de 17 Verdensmål.

Fonden ønsker at uddele midler til projekter, der fremmer bæredygtighed lokalt eller nationalt – nu og her samt for fremtiden. Fonden har særlig fokus på at initiativet bidrager til dannelse, formidling og udvikling. Afsættet er Danmark, men fondens midler kan godt komme borgere/projekter i hele verden til gode.

Vi lægger især vægt på

- At aktørerne er med til at fremme værdier, der ændrer folks handling i en mere bæredygtig retning
- At aktørerne allerede i ansøgningen udviser en bevidsthed om et projekts potentialer, og udfordringer
- At aktørerne har et tydelige formål jf. bæredygtighed og kan inddrage relevante mål fra de 17 Verdensmål
- At aktørerne er nytænkende, går nye veje, er kreative og tør løse problemstillinger med nye initiativer
- At aktørerne kan redegøre for projektets mål og effekt
- At der i ansøgningen præsenteres ærlige og realistiske planer for finansieringen
- At der er medfinansiering.

Vi støtter primært:

- Almennyttige og almenvelgørende formål, der fremmer en bedre balance mellem natur, mennesker og økonomi
- Projekter, der er omfattet af fondets uddelingsstrategi, herunder de 17 verdensmål
- Projekter med afsæt i Danmark
- Nytænkende projekter, der fremmer en bæredygtig udvikling
- Formidling af bæredygtige initiativer og viden
- Forskning, uddannelse og dannelse med afsæt i de 17 verdensmål
- Projekter og forskning med afsæt i åndsvidenskab

Der kan kun undtagelsesvist gives støtte til enkeltpersoner.

Det støtter vi ikke

Som hovedregel støtter vi ikke:

- Projekter, der er afsluttet
- Projekter, der udelukkende sigter på anskaffelse af materialer, redskaber, udstyr osv.
- Bygge-, renoverings- eller restaureringsprojekter
- Politiske og religiøse formål
- Foreninger der indsamler for at uddele i eget navn.

Alene ved og kan vi meget – sammen kan vi skabe magi og lægge stenene til en bæredygtig fremtid, hvor mennesker, miljø og økonomi er i balance.

Med fondens midler understøtter vi dette.

Bestyrelsens sammensætning

Bestyrelsen blev valgt at Folkesparekassens repræsentantskab. Bestyrelsens medlemmer er Formand Heidi Hansen, Næstformand Henrik Hiis, Eloneh Gaia Klit Malm, Fedder Skovgaard, Thomas Brandslund og Karl Henning Mikkelsen.

Folkesparekassens Fonds samlede bestyrelse har en stor fælles erfaringspulje at trække på i arbejdet med at udvælge netop de ansøgere, som skal modtage vores fondsmidler.

Tilsammen har fondsbestyrelsen mere end 75 års bestyrelseserfaring fra:

JAK Danmark, Funder Fælleskasse Andelskasse, Folkesparekassen, Andelskassen JAK Ejstrupholm, JAK Fonden, nef Fonden, Foreningen for Biodynamisk Jordbrug, IDA, Himmelhøj Andelsboligforening, Skolelederforeningen Aalborg Kommune, Seminarieskolens Skolebestyrelse

Fonden har hjemsted hos Middelfart Sparekasse på Herningvej 37 i Silkeborg. Her har fonden adgang til mødelokaler samt arkivplads til effekter som fonden har arvet efter Folkesparekassen.

Bestyrelsen ser frem til at uddele fondens frie midler, som er et miks af fri kapital og kapital der stammer fra udbytte fra Fondens bundne midler og i fremtiden se at den værdibaserede del af Folkesparekassen på en måde lever videre. Vi håber at vi kan komme vidt omkring og støtte en masse gode projekter i fremtiden.

Fondens midler kan søges ved at sende en ansøgning til fonden – ansøgningsformularen kan hentes på fondens hjemmeside. www.folkesparekassensfond.dk

Sommermødet 2022

Hos biodynamisk landmand Karl Henning Mikkelsen i Brande blev der Kristi Himmelfartsdag afholdt sommermøde.

Mødet var arrangeret af JAK Danmark i samarbejde med Biodynamisk Forening.

Efter at Karl Henning Mikkelsen havde budt de omkring 30 deltagere velkommen, holdt Uffe Madsen et foredrag over temaet "Frihed".

Uffe Madsen har en baggrund som civiløkonom fra CBS og har i mere end 45 år arbejdet indenfor bankverdenen.

Som en del af vesten lever vi i den såkaldte "frie verden" – den demokratisk styrede verden, og den rigeste del af verden. Rigdommen er grundlagt i 1600-tallets kolonialisme med udnyttelse af råvarer og arbejdskraft fra mindre udviklede samfund. Kolonierne blev først opgivet efter mere end 300 års undertrykkelse, men "den frie verden" har fortsat væsentlige økonomiske interesser i de tidligere kolonier gennem ejerskab af produktionsmidler og ydelse af lån.

Vores velfærd og frihed er opnået på bekostning af andre lande og mennesker, og på bekostning af natur og miljø. Rigdommens fordeling er i stigende grad koncentreret på stadig færre

personer på bekostning af flertallet, hvilket risikerer tab af den demokratiske sammenhængskraft i samfundet. Vi står sandsynligvis foran en stor begrænsning i velfærd for at rette op på tidligere tiders overforbrug.

Efter frokost holdt Leif Busk et foredrag om hans mangeårige arbejde med regenerativt landbrug, som tog sin begyndelse med et landbrugsprojekt i Kgalahari ørkenen i Botswana.

Leif Busk er uddannet landmand, planteavlstekniker og agroingeniør.

Han talte om værdien af balance i den levende jord og hvordan balancen kan opnås uden tilførsel af kemiske stoffer. Jorden indeholder alle nødvendige næringsstoffer, som planterne har brug for. Næringsstofferne gøres tilgængelige for planterne ved hjælp af de rigtige mikroorganismer.

Den traditionelle dyrkningsform med kunstgødning og sprøjtemidler nedbryder det naturlige liv i jorden og medfører en fortsat stigende afhængighed af tilførsel af gødning.

Et landbrug skal altid ses som en levende organisme, der er en del af naturen. Brug af kompost, som anvendes i det biodynamiske landbrug, giver et aktivt liv af mikroorganismer og dermed grundlaget for at planter kan optage de nødvendige næringsstoffer.

Derefter orienterede Karl Henning Mikkelsen om hans landbrug, som han har drevet biodynamisk siden 2006.

Karl Henning har en baggrund som tømrer, ulandsfrivillig og ingeniør, inden han gav sig i kast med det biodynamiske jordbrug på Højbo med ca. 30 ha jord. På gården dyrkes kartofler, grøntsager,

korn og græs, hvor græsset indgår i sædskiftet og foder til besætningen på omkring 18 stk. kvæg af racen Simmental.

Karl Henning fortalte, at der gennem den biodynamiske dyrkning, ved brug af de biodynamiske præparater, kompost og i samarbejde med de kosmiske kræfter, kan opnås gode resultater hvad angår udbytte og helt enestående resultater hvad angår kvalitet af afgrøder samt udvikle rig diversitet i og på jorden

Den biodynamiske dyrkningsform har rødder tilbage til 1924, hvor Rudolf Steiner fremlagde tanker for en bæredygtig dyrkningsmetode, som er berigende for såvel jord som afgrøder og mennesker.

I en tid med kriser på alle planer har landbruget en ganske særlig rolle at spille. Igennem det biodynamiske landbrug har vi ganske særlige muligheder for at påvirke til genopretning af de ubalancer, der opleves i samfundet.

Dagen sluttede af med markvandring, hvor Karl Henning Mikkelsen fremviste afgrøderne og fortalte om glæden ved at behandle jorden som en levende organisme.

Deltagerne oplevede den levende jord og de levende planter, som blev beskrevet både foredraget af Leif Busk og i hans eget foredrag. Derudover kunne man se forsøg med fremtidens kornsorter, som egner sig bedre til menneskeføde i den tid vi lever i, end de kendte sorter.

Dagen var helt igennem præget af engagement, livlig debat og bred udveksling af synspunkter deltagerne imellem. 🌱

JAK Sommermøde 2023

**I lighed med sidste år afholdes der JAK Sommermøde på
Kr. Himmelfartsdag torsdag den 18. maj 2023.**

**Mødet afholdes på den biodynamiske gård Højbo,
som drives af Karl Henning Mikkelsen.
Adressen er Nordlundvej 105, 7330 Brande.**

Mødet afholdes i samarbejde med Biodynamisk Forening og starter
kl. 10.30 med forventet afslutning kl. 16.30.

Der vil blive orienteret om dagens indhold og
emner på JAK's hjemmeside www.jak.dk,
i JAK's nyhedsbrev og på JAK's Facebook gruppe.

Sundhedsråd fra Helle Kofoed

Af Helle Kofoed, kostvejleder, homøopat og hormonterapeut

Helle Kofoed er kostvejleder, homøopat og hormonterapeut, og hun giver her nogle gode råd, når børn bliver ramt af forkølelse og influenza.

Forkølelse

Forkølelse skyldes manglende modstandskraft overfor bakterier eller virus, som rammer næsens og svælgets slimhinder. Der findes uendeligt mange virusser, så vi kan aldrig opbygge immunitet overfor dem alle. En til to forkølelser om året kan være en god mulighed for kroppen til at skille sig af med affaldsstoffer. Men børn skal ikke være forkølede hele tiden, heller ikke ved institutionsskift. Hvis barnet konstant er forkølet, skal du forsøge at stimulere immunsystemet mere og også kigge på, om barnet kan være allergisk overfor specifikke fødeemner eller andet. Symptomerne ved en forkølelse vil ofte være nys, næsen løber med klart eller farvet snot, hæshed, ondt i halsen, hoste, hovedpine, træthed og måske feber. En forkølelse vil ofte vare fra 2-7 dage. Lær barnet at holde sig for næse og mund ved nys og hosten, ikke med hænderne men med albuebøjningen, da smitten nemt overføres via hænderne.

Kosten: Undgå mælkeprodukter, sukker, gluten og OBS for allergener.

Væske: Vand. Kamillete. Hyldeblomstte. Hyldebærssaft. Havtorn-eleksir.

Tilskud: Echinacea-tinktur. Vitaminerne A, B, C, D og E. Zink. Omega-3-fedtsyrer. Urtepencil.

Homøopati: Snuron. Echinacea comp. Triplex comp.

Andre råd: Fodbad med citron. Ansigtssdamp med kamille. En dråbe æterisk pebermynteolie kommes på håndryggen, og duften indsnuses gennem næsen. Dette kan give bedre luftgennemstrømning i næsen.

Influenza

Influenza skyldes virus. Det er smitsomt, og smitten sker primært gennem dråbeinfektion, dvs. gennem luften via nys, spyt eller hosten, men også via hænderne. Det er derfor en god ide at lære sit barn at hoste og nyse ind i albuebøjningen, så man mindsker smittespredning. Symptomerne på influenza er utilpashed, kulderystelser, smerter ved øjenbevægelse, muskelsmerter, hovedpine, ondt i halsen, feber og hoste. Sygdomsforløbet varer typisk 4-5 dage, men efterfølgende kommer der hyppigt en 14-dages periode med træthed, udmattelse og hoste. Ro og hvile er meget vigtigt, også for at undgå følgesygdomme.

Kosten: Forebyggelse er sund varieret kost, hvidløg, grønt og frugt, mørke bær dvs. solbær, blåbær, aroniabær, kirsebær og hyldebær.

Undgå mælkeprodukter, gluten, sukker og slik.

Væske: Vand. Kamillete. Lindeblomstte.

Hyldeblomstte. Hyldebærsaft.

Tilskud: Hyldebærekstrakt. C-vitamin. D-vitamin.

Selen. Zink. Mælkesyrebakterier.

Homøopati: Infloron. Engystol. Aconitum/

Eucalyptus comp. Triplex comp.

Andre råd: Citronfodbad. Ankelomslag ved feber.

Immunforsvaret

Vores immunsystem skal varetage mange funktioner. Det skal både kunne klare akutte angreb fra virus og bakterier, men også rydde op efter gamle infektioner og fjerne toksiner og forskellige typer affaldsstoffer, som er trængt ind gennem huden og slimhinderne. Kroppens immunforsvar består bl.a. af millioner af forskellige hvide blodlegemer, der hver især kan genkende én bestemt form for fremmede celler. Når en fremmed celle, et virus eller en bakterie trænger ind i kroppen, vil de hvide blodlegemer angribe og forsøge at dræbe de fremmede celler.

Immunsystemet har hukommelse, så næste gang det udsættes for samme type virus eller bakterie, har det opbygget kampstoffer mod præcis dette angreb og kan hurtigt udrydde det.

De hvide blodlegemer dannes i knoglemarven og modnes forskellige steder i kroppen.

For at styrke barnets immunsystem er det vigtigt, at det spiser en sund varieret kost, og at barnet får daglig motion og tilstrækkelig søvn. Gode daglige rytmer giver tryghed og beskytter barnet mod stress.

Kosten: Undgå mælkeprodukter, hvidt brød og sukker. Spis mange grønsager, krydderurter, frugt og bær.

Væske: Vand. Ipe Roxo-te. Lakridsrodte.

Tilskud: Vitaminerne A, B, C, D og E. Zink.

Omega-3-fedtsyrer.

Echinacea-tinktur. Urtepenicil. Mælkesyrebakterier.

Homøopati: Echinacea comp. Argentit comp.

Mesencyhm comp. Ferrum ph D12. Triplex comp.

Andre råd: Vekselfodbad eller armbad.

Thorkil Sohn (f. 1950) er fhv. efterskoleforstander på Husby Efterskole.

Engageret på landsplan i Folkebevægelsen mod EU og Retsforbundets arbejde.

Uretfærdig skævvridning

Af Thorkil Sohn

I denne artikel er fokus den skævvridning af økonomien, som bl.a. skyldes "prisstigninger på fast ejendom".

Og som på uretfærdig vis rammer både personer og samfundet i almindelighed.

Jeg prøver at søge ned til de dybere-liggende årsager for derigennem at pege på en kur. Og det er påkrævet. Sygdomstegnene er så tydelige, at vores politikere løbende griber ind. Desværre ofte kun med symptombehandling – kendetegnet på en dårlig læge.

Hvorfor stiger (og falder) prisen på "fast ejendom"?

Betegnelsen "fast ejendom" er ikke velvalgt. Det drejer sig om prisen på "beliggenhed". En bygning koster omtrent det samme pr. m² at opføre på Anholt som i København. Når den samme bygning med grund ikke kan sælges for det samme på Anholt som på Frederiksberg, skyldes det ikke nogen forskel i bygningens værdi. Det skyldes alene en forskel i beliggenhedsværdien, dvs. i grundværdien. Grundværdien afhænger af de natur- og samfundsskabte fordele (og bagdele), der knytter sig til stedet. Værdien skabes ikke af ejeren; men af samfundet som helhed: Befolkningstæthed, erhvervsmuligheder, samfundets investeringer i infrastruktur; men også af andet, som f.eks. lov og orden, lav korruption, befolkningens uddannelse osv. En god udvikling øger grundværdierne, en dårlig sænker dem. Grundværdien er konjunkturbestemt.

Jordrenteloven klargør teorien: Jordrenten er den løbende pris, som folk er villige til at betale for de fordele, der knytter sig til stedet. Grundværdien er den kapitaliserede værdi af disse fordele.

Og husk, mens du læser: Denne værdi er IKKE skabt af ejeren; men af samfundet.

Nogen må betale jordrenten/grundværdien for at få lov at "være" på stedet med bolig, sommerhus, butik, virksomhed, gård osv. Altså for de fordele, som stedet tilbyder. Og nogen modtager denne betaling.

Hvem betaler for beliggenheden og hvem modtager betalingen?

Det er let at svare på. Brugeren betaler og grundejeren modtager. I sin simple form er det let at anskueliggøre: Ejeren af en gældfri grund, f.eks. på Strøget i København, kan - udover udgifterne til bygningens drift, som ikke er dyrere på Strøget end andre steder – opkræve en "tillægsleje" for beliggenheden. Og lejereren (f.eks. af en butik) er villig til at betale denne jordrente, som det jo er, fordi der ved samme indsats kan tjenes mere end f.eks. på Anholt.

Forholdet sløres imidlertid let. Ofte er bruger og grundejer den samme. I eksemplet fra Strøget indkasserer denne "butik- og jordejer" selv jordrenten, idet hans indtægt øges, da han har stedet gratis. Eller grundejeren har lige købt grunden og betaler alligevel "jordrente" i form af f.eks. ydelser på lån til købesummen. Han kan således kun selv indkassere jordrente, efterhånden som han bliver gældfri eller stedets beliggenhedsværdi stiger.

Og - for at føje spot til skade: beliggenhedsfordele, skabt af det samme samfund, går til grundejerne, som arbejdsfrit kan tilegne sig en del af produktionen uden at yde en tilsvarende modydelse.

Al politikers hovedspørgsmål: hvordan skal lagkagen deles, hvem skal bage den og hvem skal spise den.

Ja, hvordan skal produktionen fordeles mellem den private sektor (lønmottagere og virksomheder) og den offentlige sektor til brug for de nødvendige fællesopgaver. Der er stort set konsensus om, at det offentlige skal bruge ca. 1/2-del af BNP til fælles formål og at resten kan anvendes privat. Samfundets andel opkræves i dag hovedsageligt som skatter og afgifter på arbejdsskabt løn, produktion og forbrug. Dette fordelingsprincip er bagvendt: Ved først og fremmest at "falde over" nyttigt arbejde straffer samfundet den, der billedligt talt "kan få to strå til at gro, hvor andre kun kan gro et". Og - for at føje spot til skade: beliggenhedsfordele, skabt af det samme samfund, går til grundejerne, som arbejdsfrit kan tilegne sig en del af produktionen uden at yde

"fodfæste" i boligmarkedet. Der er i høj grad tale om et "generationstyveri".

For det andet: Når samfundets indtægter især baseres på beskatning af løn, produktion og forbrug, betaler man samme skat i "Udkantsdanmark" som i København. Men der stilles ikke samme samfundsskabte infrastruktur til rådighed. Og der genereres ikke de samme jordværdistigninger. Dette skaber en grundlæggende ulighed mellem landets forskellige egne.

Hvilke fordele vil indtræde ved et retvendt fordelingsprincip?

Hvis samfundet i højere grad "levede af" at opkræve betaling for de samfundsskabte fordele (som er skabt af samfundet og derfor bør ejes af fællesskabet) og i tilsvarende grad "friholdt" nyttigt arbejde for skat (som er skabt af personer og derfor bør ejes af skaberne) vil en række fordele indtræde:

Overgangsproblemer

Omlægningen fra skat på løn og produktion til skat på fælles ressourcer er ikke en nem sag. Alle har jo disponeret i henhold til gældende lov. Men skal vanskelighederne standse os? Så kan vi jo aldrig udvikle os. Derfor bør vi slutte med at symptombehandle og påbegynde den rigtige kur. Og klare overgangsproblemerne hen ad vejen.

Til slut skal det understreges, at selv de, der mister en (ufortjent) fordel, nemlig alle os, der helt eller delvist lever af friværdistigninger, i det lange løb også vinder.

Eksempel: Før landboreformerne i slutningen af 1700-tallet kunne godsejerne (ved at pine indtægter ud af et uudviklet samfund) køre rundt i en flot karet på en hullet vej, indtil de døde i en ung alder. Da man fratog godsejerne deres "fordele", startede en positiv udvikling, der - sammen med andre gode reformer,

en tilsvarende modydelse. I øvrigt i strid med den liberale grundsætning om, at man må yde for at nyde. Et retvendt fordelingsprincip er, at samfundet først og fremmest beskatter arbejdsfrit og dermed ufortjente indtægter og kun tøvende beskatter nyttigt arbejde og virksomhed.

Hvordan virker det bagvendte fordelingsprincip skævvridende?

For det første: Grundejernes arbejdsfrit og ofte skattefrit indtægter står ikke i et rimeligt forhold til det, som den "jordløse" kan tjene til sig selv - efter at en høj skat er fradraget. Uligheden er ikke bare økonomisk. Den bevirker, at mange - ikke mindst de unge - ikke har råd til at få en rimelig bolig og i det hele taget får

- 1) Det er retfærdigt, at samfundet billedligt talt samler de pengesedler op, som daler ned fra himlen til grundejerne, FØR de når at skabe ufortjent ulighed.
- 2) Det skaber yderligere retfærdighed, hvis beskatning af de arbejdsfrit indtægter anvendes til nedsættelse af skatten på nyttigt arbejde og virksomhed, så rigdom i bliver mere fortjent.
- 3) Vi får mere lighed mellem land og by, når udkantsområder beskattes mindre pga. den sparsomme infrastruktur, som tvinger folk til selv at sørge for f.eks. transport.
- 4) Når virksomheder betaler for fuld pris for beliggenhedsfordele, bliver det umuligt i samme omfang at undgå skat ved at søge til "skattely".

for eksempel folkestyre - betyder, at en godsejer (og alle vi andre) i dag kan køre rundt i bil på en fin vej og blive opereret på et moderne hospital.

Indvendinger

Jeg hører meget gerne indvendinger og modsigelser. Der er ikke noget, vi retsstatsfolk sætter højere end at få vores fejltagelser rettet. For vores eneste formål med at drive politik er at fremme ret og frihed - tænkt til bunds. 🌱

Thorkil.sohn@mail.dk

Økonomien og virkeligheden

– Et opgør med finanskapitalismen

Af Katarina Juselius, økonom, økonomteoretiker og professor emeritus ved Økonomisk Institut på Københavns Universitet.

Informations Forlag, 130 sider, udkom 29. august 2019

Økonomien er selve grundlaget for vores samfundsindretning og for politikken. Men den økonomiske videnskab har med sine stadig mere abstrakte og matematiske modeller mistet realitetssansen og mangler forankring i den sociale, menneskelige virkelighed, som den faktisk ser ud.

I Økonomien og virkeligheden tager professor emeritus Katarina Juselius et sagligt, indefrakommende opgør med det dominerende økonomiske paradigme, med finanskapitalismen og ikke mindst med det politiske system. Et system som for længe kritikløst har underlagt sig videnskabeligt usikre økonomiske teorier med ulighed og ødelæggelse af både den sociale sammenhængskraft og naturgrundlaget til følge.

Et system som for længe kritikløst har underlagt sig videnskabeligt usikre økonomiske teorier

Nye medlemmer af JAK

Bliv medlem af JAK Danmark

Med et medlemskab, som koster 275 kr. årligt, støtter du JAK's arbejde for et bedre og mere retfærdigt samfund.

Du får adgang til den årlige generalforsamling og får løbende tilsendt nyhedsbreve.

Medlemmer får rabat ved deltagelse i JAK's møder, seminarer m.v., og får tilsendt det årlige JAK Blad.

Medlemskab tegnes på hjemmesiden www.jak.dk og nye medlemmer får tilsendt et eksemplar af bogen "J.A.K. – en bevægelse i og med tiden" så længe lager haves.

Samfundets penge skal udstedes af Nationalbanken

Af Uffe Madsen

I et retssamfund må der nødvendigvis være nogle regler for, hvem der har tilladelse til at udstede samfundets betalingsmidler – altså vores penge. Hvis alle og enhver kan lave penge, mister vi tilliden til dem, og dermed er der ingen, som ønsker at modtage pengene som modydelse for en vare eller tjenesteydelse. Tillid til samfundets penge er en nødvendighed.

Uffe Madsen

Når vi i dagligdagen modtager sedler og mønter som betaling, har vi fuld tillid til, at vi igen kan komme af med dem, uden at nogen stiller spørgsmålstegn ved værdien. Vores penge i Danmark er udstedt af Danmarks Nationalbank, som jfr. Lov om Danmarks Nationalbank § 8 er eneberettiget til at udstede pengesedler. I samme lov er det bestemt, at Nationalbankens pengesedler "er lovligt betalingsmiddel mand og mand imellem, samt ved ind- og udbetalinger, der foregår ved offentlige kasser." Skulle nogen alligevel formaste sig til at lave betalingsmidler, så fastsætter § 170 i Straffeloven, at man i så tilfælde straffes med bøde eller fængsel indtil 3 måneder.

Pengesedler og betalingskort

Over de seneste 50 år har pengesedlerne haft en stadig mindre betydning som betalingsmiddel. Efterhånden anvender vi kun pengesedler til småindkøb i butikker og kiosker, idet vi langt de fleste tilfælde trækker vores betalingskort frem og kører det igennem betalingsterminalen i forretningen. På den måde henter forretningerne pengene fra vores konti i bankerne på en let og smertefri måde

uden at skulle bruge tid på at håndtere kontanter.

Når vi så kommer hjem og skal betale stakken af regninger, sætter vi os til computeren og går ind på vores Netbank – for derigennem at foretage de nødvendige betalinger og overførsler. Også dette er let og smertefrit, så længe der er penge på kontoen.

Hvad er det nu lige, som sker her? Er vores betalingsmidler langsomt gledet fra at være Nationalbankens pengesedler til at blive noget helt andet, og hvordan hænger det sammen med loven om betalingsmidler?

I Danmarks Statistik er der en opgørelse over mængden af penge, som cirkulerer i vores samfund. I statistikken er pengemængden defineret som M1, og ifølge den seneste opgørelse fra august 2022, har vi en samlet pengemængde på 1.573 mia. kr., hvoraf 70 mia. kr. er i form af sedler og mønter. Mere end 95 pct. af vores penge er dermed penge, som er indsat på vores betalingskonti i pengeinstitutter, og som vi disponerer

over med betalingskort, overførsler m.v. – vi kalder det også vores elektroniske kontopenge.

Hvis vi nu bliver i tvivl om, hvorvidt de elektroniske penge reelt findes, kan vi gå ind i vores bank og spørge til dem. Sandsynligvis mod et mindre gebyr vil kassereren finde dem i kassen, og man kan som kunde blive bekræftet i, at de rent faktisk også findes i "rigtige penge". Roen kan falde over os igen, for værdierne er tilsyneladende til stede, og vi lader pengene blive i banken. Forestiller vi os så, at der af en eller anden årsag opstår lidt mistillid til de elektroniske penge, og at der ikke er én, men 100 kunder, som samtidig går ind i banken for at veksle de elektroniske kontopenge til pengesedler, ja så opstår problemet, for banken har dem slet ikke. Der findes kun 70 mia. kr. til at dække elektroniske kontopenge for 1.500 mia. kr., så alle kan altså ikke få deres indestående vekslet til Nationalbankens pengesedler.

Nu er denne situation slet ikke ny og ukendt, men hvad er så grunden til, at vi gladelig overlader bankerne vores betalingsmidler? Det gør vi, dels fordi det er noget bøvln at gå rundt med så mange kontanter, og det kan måske også være lidt usikkert af hensyn til faren for røveri, men vi gør det også fordi vi har tillid til de elektroniske penge.

Tillid til pengesystemet

Netop det med tillid til pengene er alfa og omega i økonomien – og det gælder både de fysiske pengesedler og de elektroniske kontopenge. Bag sedler og mønter står Nationalbanken som garant, og bag kontopengene står de danske banker i fællesskab som garant, idet de i form af Indskydergarantifonden hæfter for alle indskud på op til omkring 750.000 kr. Skulle banksystemet komme i vanskeligheder med at overholde denne

Der findes kun 70 mia. kr. til at dække elektroniske kontopenge for 1.500 mia. kr., så alle kan altså ikke få deres indestående vekslet til Nationalbankens pengesedler.

garanti, vil Nationalbanken lægge et sikkerhedsnet ud under bankerne, hvilket vi så under finanskrisen i 2008. Hele vores bankvæsen og Nationalbanken – og dermed også den danske stat – garanterer for vores pengesystem.

Derfor har vi fuld tillid til pengene, og vi stiller ikke spørgsmål til værdien bag. Sådan skal det også være.

Hvor kommer penge fra?

Næste spørgsmål er så, hvor kommer pengene fra? Pengesedlerne kommer jo fra Nationalbanken, som trykker dem og sætter dem i omløb gennem bankerne. Men hvad så med de elektroniske penge, hvordan bliver de fremstillet og af hvem?

**Følgen af den manglende styring
så vi i perioden fra 2001 til 2008,
og igen fra 2015 til 2022 hvor
pengemængden stort set blev
fordoblet og skabte en voldsom
ophedning i økonomien med store
stigninger i priser på fast
ejendom og aktier til følge.**

Som noget af det eneste, der kommer ud af den blå luft, skabes de elektroniske penge ud af den blå luft. Det sker på den måde, at hver eneste gang, en bank låner penge ud til en kunde, så skabes der elektroniske penge – dvs. at vores pengemængde forøges – og hver gang en kunde nedbringer et lån eller kredit i banken, så bliver den samlede mængde af penge lidt mindre. Med andre ord er omkring 96 pct. af vores pengemængde skabt ud af den blå luft, og alligevel har vi tillid til disse penge, fordi hele den finansielle sektor med Nationalbanken og Staten står bag og garanterer for dem.

Vi kan også betragte udviklingen af pengeudstedelsen sådan, at hvor den tidligere stort set alene lå på Nationalbanken, så er pengeudstedelsen hen over årene blevet privatiseret og er i dag næsten fuldstændig lagt i hænderne på de private banker. Altså en privatisering, som der ikke har været truffet politisk beslutning om, og som borgerne ikke er blevet hørt om. Vel nok den største privatisering, som vores samfund har været igennem, og den er kommet ind ad bagdøren, uden at nogen har stillet spørgsmålstejn ved det. Ingen politiske partier og ingen politikere har så meget som hævet et øjenbryn i den anledning. Blandt økonomer og finansfolk er det heller ikke et tema, som drøftes.

Manglende styring af pengemængden

Hvad er så følgerne af denne privatisering? Den ene er, at indtægten ved udstedelse af samfundets penge nu går til de private banker i stedet for til Nationalbanken og dermed Staten. Den anden følge er, at Nationalbanken mister styringen af pengemængdens størrelse. Jfr. Lov om Danmarks Nationalbank er det Bankens opgave på samfundets vegne at regulere mængden af penge, så vi får et stabilt pengesystem. Følgen af den manglende styring så vi i perioden fra 2001 til 2008, og igen fra 2015 til 2022 hvor pengemængden stort set blev fordoblet og skabte en voldsom ophedning i økonomien med store stigninger i priser på fast ejendom og aktier til følge. Det var netop penge, der blev skabt ud af den blå luft, som forårsagede disse bobler i økonomien.

Nationalbankens måde at styre pengesystemet på er, at når der opstår overophedning i økonomien, så hæver de renten, og dermed bremser de ifølge teorien den uheldsmæssige vækst. Der kan heller ikke være tvivl om, at i den nuværende situation, hvor hele den vestlige verden incl. Danmarks Nationalbank hæver renterne, vil det resultere i faldende udlån i bankerne og dermed også faldende pengemængde. Problemet

er bare, at økonomien på denne måde lever i bobler, hvor en periode på måske 7 år i opgang afløses af en periode i nedgang, og det harmonerer ikke med Nationalbankens forpligtelse med at sikre en stabil økonomi. Både virksomheder og private kommer i klemme i disse økonomiske bobler.

Pengenes funktion i samfundet er at formidle handel med varer og tjenester, og derfor skal pengemængden til enhver tid have en størrelse, som svarer til behovet. Bliver pengemængden større end behovet, opstår der en overophedning, og overskuddet af penge placeres i aktiver som fast ejendom og aktier, hvilket vi tydeligt har set i perioden 2001-2008 og igen 2015-2022. Prisen på fast ejendom og aktier eksploderede, og er

nu, efter Nationalbankens rentestigning, på vej tilbage igen.

I erkendelsen af, at private banker skaber penge ud af den blå luft, kan vi vende os imod den lovgivning, som regulerer pengeudstedelsen. Loven er helt klar – Danmarks Nationalbank og ingen andre har eneret på at udstede vores betalingsmidler. Konklusionen må så være, at de private bankers udstedelse af betalingsmidler ikke er lovlig jfr. Straffelovens § 170, men det er hverken politikere eller myndigheder interesseret i at gøre noget ved.

Det er ikke alene i Danmark, at udstedelsen af samfundets betalingsmidler er lagt i hænderne på de private banker. Sådan er det i hele den vestlige

verden, men det gør ikke situationen mindre problematisk, og det kalder på en ændring, hvor Nationalbanken tager udstedelse af alle betalingsmidler tilbage sedler og mønt såvel som de elektroniske kontopenge.

Nationalbanken er tidligere blevet spurgt, om de kan se en løsning som den skitserede, men det har de afvist med den begrundelse, at der ikke er problemer med pengemængdens størrelse, og at de har fuld tillid til de private bankers ageren på området.

JAK Fonden blev stiftet i 1990 med det formål at yde støtte til JAK Danmark og aktiviteter, der understøtter JAK's værdier og arbejde. Hensigten var at modtage donationer fra medlemmer af JAK samt andre interesserede personer, som ville sikre sig, at midlerne gik til det ønskede formål.

I regnskabsåret 2021 har Fonden ikke modtaget donationer, men alene haft indtægter fra kapitalen. Som følge af kursregulering på værdipapirer, er årets resultat efter betaling af omkostninger, negativt med kr. 34.495.

Efter regnskabsårets udløb har Fonden modtaget donation i form af arv på ca. kr. 300.000, og der er udbetalt støtte til 2 projekter på i alt ca. kr. 22.000.

I 2017 indstiftede JAK Fonden et stipendium på kr. 15.000, som kan søges af studerende ved handelshøjskoler og universiteter i Danmark og gives til arbejdet med et speciale, hovedopgave eller anden tilsvarende skriftlig afhandling i forbindelse med studiet.

Opgavens emne skal omhandle, hvordan vi sikrer en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi i fremtiden. Da finanssektoren spiller en voksende rolle for den økonomiske udvikling, søger vi især studerende, som ønsker at skrive om, hvordan vi skaber et finansielt system, der underbygger en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi, baseret på demokratiske værdier.

Fondens samlede formue er ifølge årsregnskabet for 2021 på kr. 2.221.000, der er placeret i obligationer og investeringsbeviser samt indestående i pengeinstitutter.

Hvordan kan man donere midler til Fonden?

Der kan gives støtte til Fonden i form af kontant donation eller gaver ved testamente.

Kontakt i givet fald et af nedenstående bestyrelsesmedlemmer for at få yderligere oplysninger om donation til Fonden.

Bestyrelsens sammensætning

Den nuværende bestyrelse består af

Mads Andersen Velbæk, Silkeborg (formand)
Britha Brodersen, Ringe
Tonni Carlsen, Taars
Jakob Mikkelsen, Oksbøl
Karl Henning Mikkelsen, Brande (udpeget af JAK Danmark)
Helle Nielsen (udpeget af JAK Danmark)

Årsregnskab for 2021

Resultatopgørelse for 2021

2020

Modtagne bidrag.....	0	0
Renteindtægter efter kursreguleringer	-21.535	17
Øvrige indtægter.....	0	0
Indtægter i alt.....	-21.535	17
Administrationsudgifter.....	-12.960	-11
Årets resultat før uddelinger.....	-34.495	6
Uddelinger.....	0	0
Årets resultat før skat.....	-34.495	6
Skat af årets resultat.....	0	0
Årets resultat.....	-34.495	6

Balance pr. 31. december 2021

2020

Aktiver		
Bankindestående.....	108.387	107
Obligationer og investeringsbeviser.....	2.121.727	2.173
Aktiver i alt.....	2.230.114	2.280
Passiver		
Fondskapital.....	211.475	211
Uddelingsramme.....	2.009.947	2.059
Egenkapital i alt.....	2.221.422	2.271
Kortfristet gældsforpligtelser.....	8.692	9
Passiver i alt.....	2.230.114	2.280

De 4 bestyrelsesmedlemmer er selvsupplerende, og JAK Danmark udpeger de sidste to personer til bestyrelsen.

Alle bestyrelsesmedlemmer i Fonden tager meget gerne imod henvendelser, såfremt der måtte være spørgsmål e.l. til Fondens arbejde. Telefonnumre og mailadresser kan findes under www.jak.dk, hvor yderligere oplysninger om fonden og dens formål ligeledes findes.

J.A.K. Bladet

2019, 2020 og 2021

Fra 2019 har JAK Danmark udgivet JAK Bladet som et årligt magasin, der udkommer i november måned og udsendes til foreningens medlemmer.

Bladene indeholder en række artikler, som vedrører de værdier, som JAK står for.

Vi har stadig eksemplarer af de tre sidste årgange.

Bladene er gratis og kan rekvireres ved henvendelse til JAK's sekretariat på mail:

landsforeningen@jak.dk.

Patrick går Danmark tyndt i kampen mod ensomhed – og vi er med ham hele vejen

Vi går med i kampen mod ensomhed

Det ligger dybt forankret i Middelfart Sparekasse at yde en indsats for at styrke lokale fællesskaber. Vi er grundlagt på ideen om at løfte i flok og skabe udvikling og fremdrift til fælles bedste.

Derfor samarbejder vi med Patrick og hans vigtige initiativ *March mod Ensomhed*. Vi støtter Patrick, der fra august til oktober går Danmark rundt i kampen mod ensomhed.

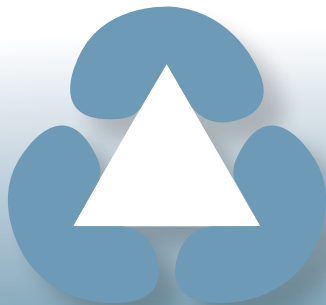
Konceptet er enkelt. Patrick må kun gå, hvis han har følgeskab - ellers skal han stå stille.

Skal du også være med? ↪

Læs mere på midsp.dk/ensomhed

Middelfart · Odense · Svendborg · Fredericia · Kolding · Esbjerg · Vejle · Hedensted · Tørring · Horsens · Silkeborg · Hørning · Aarhus

JAK Fonden

En fond der virker for JAKs tanker

- Stipendier til hovedopgave og speciale
- Tilskud til aktivitet, der understøtter JAK's værdier

Der kan gives støtte til Fonden i form af kontant donation eller gave ved testamente.

Læs mere på www.jak.dk

Gamle indbundne JAK blade

Vi har en del indbundne JAK blade af ældre årgange stående på arkivet, som vi er blevet overdraget fra medlemmer. Der er en eller flere eksemplarer af årgangene mellem 1936 - 1972.

JAK Danmark har hele samlingen, så har du lyst til at overtage nogle af de ekstra eksemplarer, hører vi gerne fra dig på mail: landsforeningen@jak.dk.

Sekretariatet

Wildersgade 43A, 1. tv
1408 København K

Tlf. 3295 9403 Fax. 3295 9409
Mobil 2120 9404
E-mail: elmebech@elmabech.dk

Henning Bech Frederiksen
Rådgivende Civiløkonom, HD

SLÅ ET SLAG FOR BÆREDYGTIGHED

DET GØR VI - Vi trykker på FSC-mærket papir.

Miljøvenligt og det giver mere skov!

BASIS•TRYK & SKILTE ^{AP}S

NORDCOLOR • BRØNDERSLEV BOGTRYKKERI

– design og grafisk produktion

Nordre Ringgade 4 • 9330 Dronninglund • Tlf. 98 84 10 20 • www.basistryk.dk

DANSK
PRODUKTION

Hvem er vi:

JAK er en forening som arbejder for et bedre og mere retfærdigt samfund, hvor ingen kan tjene på andres arbejde gennem rente på penge og spekulation i kapital.

JAK er forkortelsen af de tre anerkendte produktionsfaktorer:

Jord – Arbejde – Kapital

Vi mener at:

Penge skal anvendes som et rentefrit byttemiddel til at understøtte produktion og forbrug af varer og tjenester, og ikke anvendes til spekulation.

Økonomien skal tilpasses en bæredygtig Økologisk udvikling.

Samfundets penge – Både fysiske og elektroniske – skal udstedes af samfundet (Nationalbanken), på et rentefrit grundlag og ikke af private banker.

Samfundet skal udstede den mængde penge, som er tilstrækkelig for at formidle handel og produktion i det omfang, det er nødvendigt for at opretholde en bæredygtig udvikling.

Hvad gør vi:

Arbejder for økonomisk frigørelse for den enkelte såvel som for samfundet i sin helhed.

Spredter kendskabet til rentens og spekulationens påvirkninger af mennesker og miljø.

Synliggør sammenhængen mellem økologisk og økonomisk bæredygtighed.

Øger diskussionen og fordyber debatten om rentesystemet og pengeskabelsen gennem indlæg på sociale medier, udstedelse af nyhedsbreve, udgivelse af JAK bladet, afholdelse af kurser og seminarer, studiekredse m.v.

